

KÉZIKÖNYV

a roma és szinti fiatalokkal végzett
szociális és oktatási munkához

Erasmus+

Project N. KA210-YOU-4AD4B8BB

Kofinanziert von der
Europäischen Union

Ez a tartalom újra felhasználható, feltéve, hogy a forrás megfelelően feltüntetésre kerül, és minden módosítás egyértelműen jelölve van.

Erasmus+ Project KA210-YOU-4AD4B8BB

Szerzők és kutatók:

Ausztria: Irina Elena Bellio BA, Mag. Feri Janoska, Melinda Tamás MA

Magyarország: Ádám Fekete, Claudia Piovano

Olaszország: Silvia Golino, Elia Roncat, Nora Schuster

Románia: Mirela Bădica, Eduard Bociu, Gabriel Dumitru, Maria Gorie, Vlad Leonte, Gabriela Prundaru

Szakmai felügyelet: Nadja Schuster, Provincia Autonoma di Bozano - Autonome Provinz Bozen: Amt für Kinder- und Jugendschutz und soziale Inklusion - Ufficio per la Tutela dei minori e l'inclusione sociale

Vienna, Eisenstadt, Bolzano/Bozen, Budapest, Bucharest 2025

Az Európai Unió finanszírozásával. A kifejtett nézetek és vélemények kizárólag a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek az Európai Unió vagy az OeAD GmbH hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az OeAD GmbH nem vonható felelősségre azokért.

TARTALOMJEGYZÉK

enROMyou: A PROJEKT

PARTNEREK

Ausztria

Magyarország

Olaszország

Románia

ROMÁK ÉS SZINTIK AZ OKTATÁSBAN ÉS A MUNKAVÁLLALÁSBAN.

Az európai kontextus

MÓDSZERTAN: A felmérés

A NEMZETI FELMÉRÉSEK ÉRTÉKELÉSE

Ausztria

Magyarország

Olaszország

Románia

ZÁRÓ MEGJEGYZÉS:

A „legalacsonyabbak közül is a legalacsonyabb” közösséggel való munka

VIZUÁLIS TÚRA

FORRÁSOK ÉS MELLÉKLETEK

enROMyou: A PROJEKT

Az enROMyou (Enhancing Roma Youth Work) projektet azzal a céllal hozták létre, hogy fórumot biztosítson a már romákkal foglalkozó különböző civil szervezetek ifjúságsegítő munkatársai számára, elősegítve ezzel a kulturális különbségek, hagyományok, értékek és szükségletek jobb megértését.

A projekt fő céljai a következők voltak:

- **Az interkulturális megértés előmozdítása és a romákkal és szinti emberekkel végzett ifjúsági munka minőségének javítása;**
- **A meglévő módszerek, tapasztalatok és kihívások megvitatásának és elemzésének elősegítése az ifjúságsegítők** (romák és nem romák, különböző szervezetekből és országokból) **között;**
- **A fiatalokkal foglalkozó szakemberek szociális készségeinek erősítése:** célzott műhelymunkák révén a résztvevők jobban felkészülnek a roma és szinti közösségek speciális igényeinek felismerésére és azoknak megfelelő reagálásra;
- **A társadalmi befogadás elősegítése:** a projekt azonosította a meglévő akadályokat és kidolgozta a legjobb gyakorlatokat a romák és szinti közösségek oktatási intézményekbe, egészségügyi rendszerekbe és a munkaerőpiacra való beilleszkedésének javítása érdekében;
- **Fenntartható partnerségek kiépítése:** a projekt ösztönözte a szociális szolgáltatások, a nem kormányzati szervezetek, az oktatási intézmények és a roma képviselők közötti együttműködést a hosszú távú támogatás és együttműködés biztosítása érdekében;
- **A roma kultúra és történelem ismertetése:** a projekt tevékenységei a célcsoport jelenlegi igényeinek kielégítésére és a közvélemény jobb megértésének elősegítésére irányultak.

CÉLOK

A projektnek három célcsoportja volt:

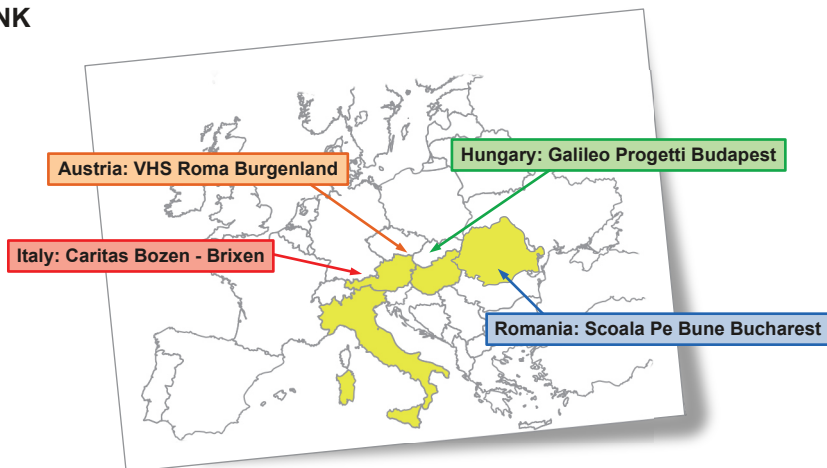
- társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű fiatal romák;
- Ifjúságsegítő szakemberek és szociális munkások;
- a roma közösséggel foglalkozó szervezetek.

Az ifjúságsegítők mindennapi munkájuk során folyamatosan új kihívásokkal szembesülnek, jelenleg például az Ukrajnából érkező roma háborús menekültek vagy a balkáni országokból érkező roma menekültek beáramlásával, akik traumatikus élményeik miatt különleges figyelmet és gondoskodást igényelnek; vagy a koronavírus-járvány következményeivel. A roma fiatalok gyakran szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű családokból származnak, és mindennapi életükben, akár az iskolában, akár a munkahelyen, diszkriminációval és megfélemléssel szembesülnek. Az ifjúságsegítőknek szembe kell nézniük célcsoportjaik mentális, egészségügyi és pszichológiai problémáival. Gyakran hiányoznak a megfelelő támogató rendszerek és innovatív módszerek. Ezért

a partnerszervezetek nemcsak értékelték és megosztották tudásukat és tapasztalataikat a partnerségen belül, hanem a projekt eredményeit e kézikönyv formájában is elérhetővé tették, hogy széles közönséget és szakmabeli kollégákat érjenek el, és megerősítsék őket munkájukban.

Ezzel az eredménnyel egyrészt tudásbázist szeretnénk létrehozni a roma fiatalok igényeiről és kívánságairól, másrészt pedig megfelelő és bevált módszerekről és új megközelítésekről, amelyekkel kezelni lehet az őket foglalkoztató kérdéseket és problémákat.

PARTNEREINK

Ausztria: Roma VHS

A Roma Volkshochschule Burgenland (Roma VHS) kisebbségi közösségekkel – elsősorban Ausztria őshonos roma és szinti népességének tagjaival –, valamint migránsokkal és menekültekkel dolgozik. Fiatalok és felnőttek oktatásában egyaránt aktívak vagyunk, munkánk kulturális tevékenységeket, képzési programokat, kulturális és emlékezet kezdeményezéseket foglal magában.

Célunk olyan oktatási programok kidolgozása, amelyek a roma kultúrák és nyelvek iránt érdeklődőket szólítják meg, valamint a romák, nem romák, más kisebbségi csoportok és a többségi népesség közötti kölcsönös megértés, párbeszéd és csere elősegítése. Az osztrák kisebbségek és migráns háttérrel rendelkező emberek oktatási tanácsadásában szerzett sokéves tapasztalatunk során olyan tartós problémákkal találkoztunk, mint a gyűlöletbeszéd, a diszkrimináció és a stigmatizálás – és erre válaszul magas szintű tanácsadási és interkulturális kompetenciát fejlesztettünk ki.

Mindennapi munkánk során összetett kihívásokkal szembesülünk – különösen a kisebbségekkel való együttműködés során, akik gyakran tapasztalják a többségi társadalom strukturális kirekesztését és stigmatizálását. Évek óta elköteleztettek vagyunk e helyzet javítása iránt inkluzív oktatási és tudatosságnövelő kezdeményezések révén. Célcsoportjaink közé tartoznak a szociális munkások, oktatók, tanárok, trénerek, projektvezetők, egyéb érdekelt felek és politikai döntéshozók, akik kisebbségi csoportokkal, roma származású személyekkel, valamint a többségi társadalom interkulturális párbeszéd és társadalmi befogadás iránt érdeklődő tagjaival dolgoznak.

Webpage: www.vhs-roma.eu

Facebook: www.facebook.com/profile.php?id=61581594493325

Instagram: www.instagram.com/roma.vhs7400/

Magyarország: Galileo Progetti Nonprofit Kft.

A Galileo hozzájárul az integrációs politikákhoz, az oktatás és nevelés minőségéhez, a fiatalok részvételéhez és aktív állampolgárságához, a gazdasághoz és a társadalmi vállalkozói szellemhez Magyarországon és

Európában. Támogatja az egész életen át tartó tanulás modelljét is, amelynek középpontjában az európai állampolgárságra való nevelés, az ifjúságpolitikák, az óvodai oktatás, a társadalmi és munkahelyi befogadás, valamint az esélyegyenlőség áll. Fő célcsoportjai a kiszolgáltatottak, mint például a romák és az etnikai kisebbségek, a fogyatékkal élők és a társadalmi kirekesztés veszélyének kitett emberek. Tevékenységének további fontos célcsoportját alkotják az oktatási és tanórán kívüli intézmények pedagógusai és adminisztrátorai. A Galileo több mint 10 éve foglalkozik nem formális tanulási és képzési tapasztalatokkal, valamint európai felkészítő programokkal, amelyekbe fiatalokat, különösen hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozókat von be az Erasmus+ mobilitási programnak köszönhetően.

A Galileo a bevált gyakorlatok cseréjén, a folyamatok és modellek megosztásán és adaptálásán, az együttműködésen és a szakmai vitákon keresztül törekszik a helyi fejlődés, a készségek és a fiatalok és felnőttek oktatásának minőségének javítására. Küldetése a diszkrimináció elleni küzdelem, minden ember foglalkoztatásának, társadalmi és polgári befogadásának támogatása, a jogok tiszteletben tartása, valamint a gondolatszabadság és a véleménynyilvánítás erősítése mindenfajta kontextusban.

A Galileo 2011 óta támogatja a szakképzésben részt vevő tanulók, tanárok és személyzet tanulási lehetőségeit, együttműködve a magyar szakképzési szolgáltatókkal és európai vállalkozásokkal, mobilitási lehetőségeket biztosítva több száz tanuló (főként hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozó), tanár és személyzet számára.

Webpage: www.galileoprogetti.hu

Olaszország: Caritas Bozen-Brixen/Bolzano-Bressanone

Diocesi Bolzano-Bressanone
Diözese Bozen-Brixen
Dioceza Baisan-Porsenú

A Caritas, mint vallási alapítvány, felhívja a polgárok figyelmét a szociális viszonyokra, és szolidaritási hálózatokat épít a hátrányos helyzetű emberek társadalomba való beilleszkedésének elősegítése érdekében.

A Caritas fő célja a társadalmi befogadás és a szolidaritás előmozdítása,

valamint a társadalmi igazságosság elősegítése az egyenlőség, a testvériség és a szolidaritás értékeinek népszerűsítése révén a különböző társadalmi és kulturális háttérrel rendelkező emberek között, valamint az emberek társadalmi, kulturális és gazdasági körülményeik miatt leküzdendő akadályok eltávolítására törekedve. Célja, hogy ösztönözze a fiatalokat olyan kérdések átgondolására, mint az igazságosság, az aktív állampolgárság, a társadalmi igazságosság, a szegénység stb., valamint hogy az önkéntesség népszerűsítésével felhívja a fiatalok figyelmét a társadalmi elkötelezettségre, a társadalmi felelősségvállalásra és a szolidaritásra.

Fő feladata a nehéz helyzetben lévő emberek támogatása. A Caritas interkulturális mediációs szolgálata támogatja a kiskorúakat és a fiatalokat iskolai pályafutásukban.

Az interkulturális mediáció célja, hogy helyi szinten beavatkozzon a roma és szinti származású családok (akik többségükben még mindig szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetben élnek) mellett, és főként a szociális és oktatási területen működik.

Manapság a Bolzano tartományban élő roma (a Balkánról nemrég érkezett) és szinti (évszázadok óta jelen lévő) kisebbségek élet- és iskolázási körülményei egyenlőnek tűnnek, és jó szociális interakcióval rendelkeznek. Sok család helyzetéből azonban kiderül, hogy kezdeti szakadék van, amely valójában megakadályozza, hogy ezekhez a kisebbségekhez tartozó emberek teljes mértékben élvezhessék ezt a látszólagos integrációt, és azt, hogy a jövőben ugyanolyan lehetőségekkel rendelkezzenek.

Webpage: www.caritas.bz.it / Instagram: www.instagram.com/caritas.suedtirol.altoadige/

Románia: Scoala Pe Bune

A *Scoala Pe Bune* gyermekek és fiatal felnőttek számára testreszabott oktatási programokra, terápiára és tanácsadásra specializálódott, elsőséget adva a nem formális oktatási módszereknek, amelyek az interaktív tanulást és a problémamegoldást hangsúlyozzák. A cél nem csupán az akadémiai tudás fejlesztése, hanem a kritikus gondolkodás, a kreativitás és az interperszonális készségek fejlesztése is, gyakorlati tapasztalatok és csoportos be-

szélgetések révén. Az akadémiai tudáson túlmenően elkötelezettek a hátrányos helyzetű gyermekek számára való lehetőségek teremtése iránt, összekötve őket támogató hálózatokkal, beleértve a potenciális munkalehetőségeket és az Erasmus+ programok keretében szerzett nemzetközi tapasztal-

atokat. Emellett szoros kapcsolatot tartanak fenn a szülőkkel és gondviselőkkel, hogy biztosítsák a veszélyeztetett gyermekek általános jólétét. Munkájuk egyik jellegzetes aspektusa, hogy aktívan bevonják a gyermekeket és fiatal felnőtteket a civil szervezetük adminisztrációjába, elősegítve a mentorálást és a hátrányos helyzetű fiatalok felelősségének kialakulását különböző programok révén, hogy tartós hatást és fényesebb jövőt teremtsenek nekik.

A csapat elkötelezettségének köszönhetően a veszélyeztetett gyermekek, akik közül sokan hátrányos helyzetű háttérrel rendelkeznek, köztük jelentős számban roma közösséghez tartozók, az ngo értékes eszközökkel és módszerekkel rendelkezik, amelyek kifejezetten erre a demográfiai csoportra vannak szabva. A csapat tagjai adatfeldolgozás, kutatás és adatelemzés terén is rendelkeznek szakértelemmel.

Bukarestben és környékén, ahol tevékenységüket végzik, elsődleges céljuk a hátrányos helyzetű gyermekek és fiatal felnőttek támogatása, hogy megfelelő oktatásban részesüljenek és sikeresek legyenek az életben. Ezt a küldetést szem előtt tartva a szervezet fő célcsoportja a 12–25 éves korosztály. Tevékenységükben azonban olyan sokszínű szakértői csoport is részt vesz, akik nem tartoznak ebbe a korosztályba, de döntő szerepet játszanak a célcsoport elérésében és támogatásában. Ezek a szakértők alapos tájékoztatásra és képzésre szorulnak, mivel a veszélyeztetett fiatalokkal való munka egyedi kihívásokkal jár.

Webpage: www.scoalapebune.ro

ROMÁK ÉS SZINTIK AZ OKTATÁSBAN ÉS A MUNKAVÁLLALÁSBAN. Európai kontextus

Ez a fejezet általános statisztikai adatokat tartalmaz, amelyek segítenek megérteni a roma kisebbség helyzetét Európában, és rávilágítanak a nem roma európai lakosság helyzetéhez képest fennálló nagyon nagy eltérésekre.

Ezen adatok forrásai az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA: European Union Agency for Fundamental Rights) és az Európai Bizottság jelentései és kiadványai, amelyek betekintést nyújtanak a roma népesség életkörülményeibe, kiemelve a roma és nem roma népesség közötti eltéréseket az EU-ban (lásd a mellékelt forrásokat).

Különösen hivatkozunk az FRA által 2022. október 25-én közzétett, **„A romák 10 európai országban”** című jelentésre. A jelentés bemutatja a 2021-ben Bulgáriában, Horvátországban, a Cseh Köztársaságban, Görögországban, Magyarországon, Olaszországban, Portugáliában, Romániában, Szlovákiában és Spanyolországban, valamint Észak-Macedóniában és Szerbiában (ezek az országok együttesen az EU roma népességének körülbelül 87%-át képviselik) végzett Roma Felmérés eredményeit. Az eredmények 8000 válaszadó alapján születtek, akik összesen 28 000 embert képviselnek, és az uniós stratégia célkitűzéseire összpontosítottak.

Az FRA és időszakos jelentései következetesen rámutatnak arra, hogy **a romák az Európai Unióban az emberi jogok megsértésének leginkább kitett csoportok közé tartoznak**, valamint a cigányellenesség tartós hatásaira és a romáknak a foglalkoztatás, az oktatás, az egészségügyi ellátás és a lakhatás terén alapvető jogaik gyakorlásával kapcsolatos problémáira.

Az EU és a tagállamok erőfeszítései és azon kezdeményezései ellenére, amelyek célja a roma kisebbségek hátrányos helyzetének és diszkriminációjának csökkentése, az adatok azt mutatják, hogy az eredmények korlátozottak és egyenetlenek. **A romák és a fiatal romák helyzete Európában továbbra is súlyos, az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás terén, továbbra is fennálló kihívások gátolják társadalmi befogadásukat és esélyegyenlőségüket.**

A következő elemzés olvasásakor néhány általános megjegyzést érdemes figyelembe venni:

- Ki kell emelnünk, hogy a „roma” kifejezést átfogó fogalomként használjuk, az Európa Tanács (2012, A romákkal kapcsolatos kérdések leíró szótára, Strasbourg) meghatározása szerint. Ez magában foglalja a romákat, a szintiket, a kale-kat, a romanichalokat, a boyash/rudari-kat, a balkáni egyiptomiakat és a keleti csoportokat (dom, lom és abdal); olyan csoportokat, mint a vándorok, a jenik és a „gens du voyage” közigazgatási kifejezéssel jelölt népesség; valamint azokat az embereket, akik magukat cigányoknak tartják.
- A roma fiatalokról nem sok konkrét elemzés létezik, az oktatásra vonatkozó statisztikai adatokon kívül. Ezért az adatok néha az egész népességre vonatkoznak.
- Az adatok statisztikát jelentenek, amelyet 10 európai országban (plusz Szerbiában és Macedóniában) végeztek az FRA keretein belül, és a 27 európai országban az Unió adatai tekintetében.
- Az adatok nem túl frissek, főként a 2021–2022-es időszakra vonatkoznak, de ezek a legfrissebbek, amelyek rendelkezésre állnak.
- A projektben részt vevő országok közül az FRA jelentése Olaszországot, Romániát és Magyarországot tartalmazza (mert ezekben az országokban magas a roma népesség aránya), Ausztriát azonban nem.

Az utolsó **FRA-jelentésből** néhány főbb adatot közlünk (lásd 1. forrás):

A lakhatás tekintetében az adatok meglehetősen aggasztóak:

- A megkérdezett romák 80 %-a szegénységi kockázatnak van kitéve, míg az EU nem roma lakosságának átlaga 17 %;
- 22 %-uk folyóvíz nélküli háztartásban él, 33 %-uknak nincs beltéri WC-je;
- a roma gyermekek 29%-a olyan háztartásban él, ahol a család egyik tagja az előző hónapban legalább egyszer éhesen feküdt le aludni.

A 2016-os FRA-felméréshez képest azonban némi javulás tapasztalható, mivel a nem megfelelő lakáskörülmények között élő romák aránya 2016-ban 61 %-ról 52 %-ra csökkent.

Az oktatás terén a FRA és a Roma for Europe jelentései szerint a különbségek nyilvánvalóak:

- A roma gyermekek 44%-a jár korai gyermekkori oktatásba, míg az európai átlag körülbelül 93%;
- a 16 év alatti roma gyermekek 7%-a nem részesül kötelező oktatásban, mert családjuk nem tudja finanszírozni az iskoláztatásukat, vagy a beiratkozáshoz szükséges dokumentumok hiánya miatt nem tudják őket beírni;
- A 20–24 évesek közül csak a roma diákok 27%-a fejezi be a középfokú oktatást, míg 2023-ban az Európai Unióban ez az arány 84,1% volt;
- 2023-ban az Európai Unióban a 25–34 évesek körülbelül 43,1%-a végzett felsőfokú oktatást. A romák körében ez az arány csak 1%;
- A kötelező iskolai oktatásban tapasztalható iskolai szegregáció tekintetében a 6–15 éves roma gyermekek több mint fele (52%) olyan szegregált iskolákba jár, ahol az összes vagy a legtöbb osztálytárs roma, míg 2016-ban az átlag 44% volt.

A foglalkoztatás tekintetében a jelentés szerint a 20–64 éves romák közül csak kettő közül öt (43 %) végez fizetett munkát, míg 2021-ben az EU-ban az átlagos foglalkoztatási ráta 73,1% volt. Magyarország és Olaszország elérte az EU legalább 60%-os célkitűzését. A foglalkoztatási szektorban hatalmas a különbség a férfiak és a nők között: a 20–64 éves roma nők mindössze 28%-a volt foglalkoztatott, míg a roma férfiak 58%-a.

A cigányellenesség és a diszkrimináció hatását illetően az FRA kutatása szerint a romák 25 %-a (a 10 országban átlagosan minden negyedik) érezte magát diszkrimináltnak az elmúlt évben olyan mindennapi helyzetekben, mint az álláskeresés, a munkahely, a lakhatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz vagy az oktatáshoz való hozzáférés.

Ez a tendencia nem javul az idő múlásával, a cigányellenesség szinte minden országban változatlan marad, és néhányban még rosszabb is, mint 2016-ban:

- minden ötödik roma gyermek tapasztalt gyűlöletből fakadó zaklatást/megfélemlítést az iskolában;
- minden harmadik 16 évnél idősebb roma (33 %) úgy érezte, hogy roma származása miatt diszkriminálták álláskeresése során. Átlagosan ez a szám megduplázódott 2016-hoz képest (16 %-ról);
- a roma szülők 30 %-a jelenti, hogy gyermekeiket etnikai származásuk miatt verbálisan zaklatják az iskolában.

A tapasztalt diszkrimináció bejelentési aránya nagyon alacsony: a romák mindössze 5%-a jelenti a diszkriminációs eseteket. Ez az adat jóval alacsonyabb, mint 2016-ban, amikor az arány 16% volt.

Az egészségügy terén egyértelmű különbség van a roma népesség és az általános népesség várható élettartama között: a roma nők és férfiak 9–11 évvel rövidebb ideig élnek, mint az általános népesség a felmérésben részt vevő országokban.

Néhány konkrét adat a **roma fiatalokról**:

A 16–24 éves romák fele (56 %) NEET (Not in Education, Employment or Training: oktatásban, munkában vagy képzésben részt nem vevő) volt, míg az Európai Unió átlaga 13,1% volt. A roma

NEET-ekkel kapcsolatos adatok jelentős nemek közötti különbséget mutatnak: a fiatal roma nők 69%-a, míg a fiatal roma férfiak 44%-a tartozik ebbe a kategóriába.

A fiatalabb válaszadók a 65 év felettiekénél magasabb arányban jelentenek gyűlöletkeltő beszédet és diszkriminációt a médiában.

Oktatás

Mutató	Romák az EU-ban	Nem romák (általános népesség) az EU-ban
Beiratkozás a korai gyermekkori oktatásba (3 éves kortól az iskolás korig)	44%	~93%
Korai iskolaelhagyás (18–24 évesek)	71%	~10%
Középfokú végzettség megszerzése	~20%	~85%
Felsőfokú végzettség	<1%	~40%

Foglalkoztatási és NEET-arányok (16–24 évesek)

Mutató	Romák az EU-ban	Nem romák
NEET (oktatásban, munkában vagy képzésben részt nem vevők)	56%	11%
Foglalkoztatási ráta (felnőttek)	43%	72%

Életkörülmények

Mutató	Romák az EU-ban	Nem romák
Szegénység kockázata	80%	17%
Túlzsúfolt háztartások	78–94%	~17%
Nincs folyóvíz a lakásban	24%	~1%
Súlyos anyagi nélkülözés	50%	~7%

Diszkrimináció és társadalmi befogadás

Mutató	Romák az EU-ban	Nem romák
Az elmúlt 12 hónapban tapasztalt diszkrimináció	41%	~10%
A közintézményekbe vetett bizalom	Jelentősen alacsony	Magas
Az iskolában tapasztalt zaklatás (roma gyermekek)	~30% (szülők jelentése)	Nem széles körben jelentett

MÓDSZERTAN: A felmérés

A projektindító találkozón a partnerek körülbelül 35 kérdést dolgoztak ki és állítottak össze egy felméréshez, amelyet 13 és 30 év közötti fiataloknak szántak. Mivel az enROMyou nem egy nagy léptékű projekt, a felmérést szándékosan kis léptékűre tervezték, minden partnerországban 15-25 interjúalany részvételével.

Összesen 75 kérdőívet javasoltak és töltöttek ki, a válaszok száma a következő volt:

Ausztria	17
Magyarország	15
Olaszország	21
Románia	22

A felmérés célja az volt, hogy „hangot adjon a fiatal romáknak és szinti embereknek” hogy jelenlegi életkörülményeikről, identitásukról, és nem utolsósorban a jövővel kapcsolatos reményeikről és álmaikról beszámolhassanak. A felmérés makro-témái ezért a következők voltak:

1. SZEMÉLYES ADATOK: életkor, nem, végzettség, foglalkozás, életkörülmények, identitás
2. OKTATÁS ÉS MUNKA: az oktatás értéke, integráció, karrierlehetőségek, szükségletek, javaslatok
3. TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS INTEGRÁCIÓ: intézményekkel kapcsolatos tudatosság és vélemények, társadalmi részvétel
4. BIZALOM ÉS POLITIKAI RÉSZVÉTEL: bizalom és politikai tevékenység
5. DISZKRIMINÁCIÓ: érzékelt vagy tapasztalt közvetlen diszkrimináció
6. ÁLTALÁNOS ÉLETMÓD-ELÉGEDETTSÉG: életmód-elégedettség, remények és álmok

A teljes felmérés elolvasásához lásd a 1. számú mellékletet, vagy kattintson ide.

A kérdések között a tárgyalt témától függően nyitottak és zártak is voltak, azzal a szándékkal, hogy a fiataloknak minél nagyobb szabadságot biztosítsanak a véleménynyilvánításban, anélkül, hogy a felmérés túl hosszúra nyúlna vagy nehezessé válna.

Az adatgyűjtéshez alkalmazott módszertan kombinálja a közvetlen, egyéni papír alapú interjúkat, a CAPI-t (számítógépes személyes interjú), a CAWI-t (számítógépes webes interjú) és az SAQ-t (önkitöltős kérdőív, 24 éves vagy annál idősebb fiatalok számára).

Az interjúztató (ha jelen volt) gondoskodott arról, hogy a válaszadók teljes mértékben megértsék az egyes kérdéseket, és szükség szerint magyarázatot adott nekik. Az adatgyűjtés teljes egészében bizalmas volt, személyes adatokat nem gyűjtöttek, így biztosítva a válaszadók anonimitását. Az összes választ gondosan átnézték és tisztázták, hogy kiküszöböljék a tipográfiai hibákat és egyéb emberi tévedéseket, biztosítva az adatok integritását és pontosságát az elemzéshez.

A NEMZETI FELMÉRÉS ÉRTÉKELÉSE

AUSZTRIA

HELYI KONTEXTUS

A burgenlandi romák Ausztria hat hivatalosan elismert őshonos etnikai csoportjának egyike, és évszázadok óta elsősorban az ország délkeleti részén, különösen Burgenlandban élnek. Becslések szerint 2000–3000 taggal Ausztria legkisebb elismert kisebbségét képviselik.

Ezzel szemben egy sokkal nagyobb csoportot alkotnak a kelet-európai és balkáni nem őshonos (nem autokton) romák, akik az elmúlt évtizedekben vándoroltak Ausztriába. Ma főként Bécsben és környékén élnek, számuk körülbelül 30 000 főre becsülhető. Ez a csoport nemcsak nyelvük (különböző roma nyelvjárásokat beszélnek) és kulturális hátterük tekintetében különbözik a burgenlandi romáktól, hanem jogi státuszuk tekintetében is, mivel az osztrák jog szerint nem ismerik el őket hivatalos kisebbségként. Ugyanez vonatkozik a szintikre is.

A jogi elismerés hiánya jelentős következményekkel jár: a nem elismert csoportok gyakran ki vannak zárva bizonyos kisebbségi jogokból és védelemből, például a kisebbségi iskolákról szóló törvényben meghatározottakból, valamint a elismert kisebbségek számára elérhető különböző támogatási mechanizmusokból.

A helyzetet tovább bonyolítja a roma közösségek belsejében fennálló interkulturális feszültségek. Sok esetben a fiatalok szenvednek a leginkább – mind a belső megosztottságtól, mind a mindennapokban elterjedt rasszizmustól.

A felmérés osztrák részben ezért különös figyelmet fordítottak arra, hogy a felmérés inkluzív és kiegyensúlyozott megközelítést tükrözzön, amely mind az őshonos, mind a nem őshonos roma fiatalok perspektíváját figyelembe veszi.

A FELMÉRÉS EREDMÉNYEI

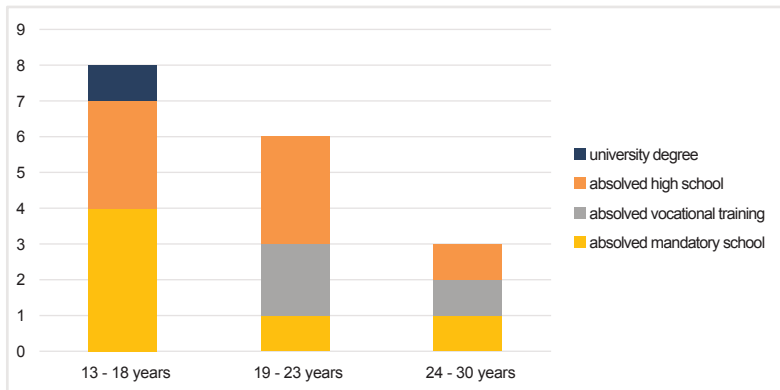
Az interjúk

A felmérésben összesen 17 burgenlandi és bécsi roma és szinti fiatal vett részt (7 lány és 10 fiú). Ez az összetétel nagyjából tükrözi a demográfiai valóságot, és magában foglalja a roma és szinti közösségek őshonos és nem őshonos tagjait egyaránt.

A válaszadók többsége városi területeken él, és általánosan elégedettnek tartja életkörülményeit, olyan tényezőket említve, mint a stabilitás, az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint a sokszínű és dinamikus társadalmi környezet.

A 17 résztvevő közül heten rendelkeznek középiskolai végzettséggel, ketten egyetemi dip-

lomával, a maradék nyolc pedig még kötelező oktatásban vagy szakképzésben részesül. Néhány válaszadó azonban megjegyezte, hogy a gazdasági egyenlőtlenség és a diszkrimináció továbbra is jelentős kihívást jelent az osztrák romák számára. Különösen az alacsony jövedelműek számára továbbra is problémát jelent a megfizethető lakhatáshoz való hozzáférés, mivel a diszkriminatív hozzáállás a bérbeadók részéről még mindig akadályt jelenthet a bérlakás megszerzésében.

Foglalkozás és elégedettség

A diszkrimináció továbbra is jelentős akadályt jelent, különösen az iskolákban és a munkahelyeken. Sok roma diák tapasztal előítéleteket mind a tanárok, mind a társaik részéről, ami alacsonyabb tanulmányi eredményekhez és magasabb lemorzsolódási arányhoz vezethet. A felmérés azt is feltárja, hogy a sztereotipizálás nemcsak az osztályteremben, hanem a munkaerőpiacon is előfordul.

Ennek ellenére a 17 válaszadó közül 9 kijelentette, hogy elégedett a jelenlegi foglalkozásával (beleértve az iskolába járást is). Hat nem válaszolt, kettő pedig kifejezetten „nem” választ adott. A nemi alapú diszkrimináció is szerepet játszik, mivel a nők gyakran további kihívásokkal szembesülnek a férfiak által dominált szakmákban.

Identitás és láthatóság

Egyes válaszadók arról számolnak be, hogy büszkéek etnikai csoportjukhoz való tartozásukra, míg mások előítéletekkel és diszkriminációval szembesülnek, ami megakadályozza őket abban, hogy nyíltan romaként azonosítsák magukat. A roma identitást elsősorban olyan tényezők alakítják, mint a családi háttér, a kulturális örökség, a megjelenés és a nyelv. Ez utóbbi tényező abból a szempontból érdekes, hogy a válaszadók csak körülbelül 30%-a (17-ből 5) állítja, hogy legalább „egy kicsit” vagy

„nagyon jól” beszél romani nyelven. Az allokton csoportok, különösen Bécsben, nagyobb valószínűséggel beszélnek származási országuk romani nyelvjárásait. Burgenlandban azonban évek óta negatív tendencia figyelhető meg, egyre kevesebb fiatal beszél vagy tanul romani nyelvet, és ez a helyzet a burgenlandi két másik elismert kisebbségre, a magyarokra és a horvátokra is vonatkozik. A romani nyelv használatának csökkenése aggasztó tendencia, mivel a kisebbségi nyelv nem csak a kulturális identitás fontos része, hanem elengedhetetlen a kisebbségi státusz megőrzéséhez is. A (már meglévő) ellenintézkedések, mint például a nyelvtanfolyamok és az egyesületek által szervezett kulturális programok, segíthetnek megfordítani ezt a tendenciát, feltéve, hogy a fiatalok is hajlandók erre.

Iskolai és munkahelyi környezet

Az oktatás és a munkahelyi környezet legnagyobb kihívásai a következők:

- A tanárok és az iskola-, illetve munkatársaik által alkalmazott sztereotípiák és diszkrimináció;
- A roma kultúrával és történelemmel kapcsolatos társadalmi tudatosság hiánya;
- A felsőoktatáshoz szükséges pénzügyi források hiánya;
- A roma közösségből származó mentorokhoz és példaképekhez való korlátozott hozzáférés.

A résztvevők több intézkedést javasolnak a roma diákok oktatási lehetőségeinek javítására. Ezek közé tartozik elsősorban a roma történelemre és kultúrára vonatkozó speciális tananyag bevezetése az iskolai tantervekbe. Az egyik résztvevő megjegyzi, hogy „a tanároknak végre meg kell tanulniuk a különbséget a románok, a rómaiak és a romák között”! Ezenkívül több empátiára és befogadásra van szükség a tanárok részéről, valamint a szülők nagyobb mértékű bevonására. Emellett a pénzügyi támogatási programok, valamint a tanárok számára szervezett speciális képzések és tudatosságnövelő tanfolyamok hozzájárulhatnak egy befogadóbb tanulási környezet megteremtéséhez. Szükség van továbbá jobb támogató szolgáltatásokra, ösztöndíjakra vagy anyagi támogatásra a szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű tanulók és diákok számára.

Társadalmi, kulturális és politikai részvétel

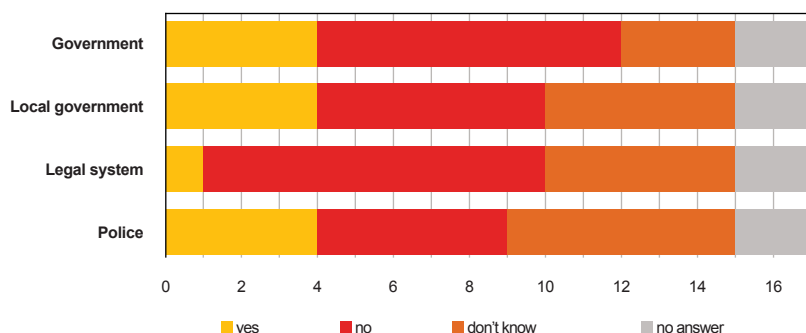
A 17 válaszadó közül csak ketten állították, hogy baráti körük főként roma közösség tagjaiból áll. A többségnek főként nem romákból álló baráti köre van, vagy nem adott egyértelmű választ. Csak négyen hallottak a roma fiatalok számára szervezett tevékenységekről vagy programokról, köztük az Erasmus+ programról és a „Prado Drom” projektről. Tíz válaszadó vett részt roma szervezetek és kezdeményezések által szervezett műhelyeken vagy tanfolyamokon, ami a közösség fiataljai körében bizonyos fokú érdeklődést és elkötelezettséget jelez. A válaszadók közül kilencen úgy vélik, hogy a roma fiataloknak szóló kezdeményezések és programok pozitív hatással lehetnek a közösségre, többek között „bizalomépítés”, „a közösség megerősítése” és „a roma közösség láthatóságának növelése a köz- és társadalmi szférában” révén. Az eredmény elgondolkodtató, mivel csak két ember vesz részt aktívan szervezetekben és társadalmi vagy kulturális programokban a közösség

érdekében. Egyes válaszadók szerint ennek egyik oka nyilvánvalóan az, hogy a roma civil szervezeteket hatástalannak vagy önös érdekeket szolgáló szervezeteknek tartják. Panaszok merülnek fel arra is, hogy a magasabb pozíciókat gyakran a férfiak töltik be, és hogy a szervezetek nem mindig értik és tükrözik a közösség igényeit. Javaslat született arra, hogy több, kifejezetten a roma fiatalok igényeire szabott műhelymunkát és tevékenységet kínáljanak. A közösség társadalmi láthatóságát is növelni kell.

Bizalom

A válaszadók jelentős része szkeptikusan áll a politikai intézményekhez és vezetőkhöz. Ez a bizalmatlanság alacsony politikai elkötelezettséghez és korlátozott részvételhez vezet a közösségi kezdeményezésekben.

A válaszadók több mint fele, körülbelül 53% azt állítja, hogy nem vesz részt aktívan rendezvényeken, szociális munkában, roma szervezetekben vagy politikában. A társadalmi és politikai részvétel hiánya a marginalizálódás és kirekesztés történelméből fakad, ami sok romát arra a meggyőződésre vezetett, hogy hangjukat nem hallják meg és nem értékeli a politikai döntéshozatali folyamatokban. A nagyobb politikai részvétel elősegítése érdekében a válaszadók olyan kezdeményezések megvalósítását javasolják, amelyek elősegítik a polgári szerepvállalást és a vezetői képességek fejlesztését a roma közösségekben. A politikai ismeretekre és érdekérvényesítésre felkészítő oktatási programok egyénileg, majd intézményileg is felhatalmazhatják a roma fiatalokat, hogy aktívabb szerepet vállaljanak az életüket közvetlenül érintő politikák és struktúrák kialakításában. Ezen túlmenően a romák nagyobb arányú képviselete a politikai testületekben, különösen a helyi és regionális szinten (pl. önkormányzati képviselőként) hozzájárulhat a roma közösségek és a politikai intézmények, valamint a tágabb társadalom közötti bizalom kiépítéséhez.

Diszkrimináció

A 17 válaszadó közül 9 (~53%) számolt be diszkriminációról a mindennapi életük különböző területein. A leggyakrabban említett diszkriminációs formák közé tartoznak a verbális sértések, a sértő megjegyzések, az ellenséges pillantások és a sértő gesztusok. Ezek a negatív élmények nemcsak az egyén kirekesztettségérzetét erősítik, hanem általában a romákkal kapcsolatos sztereotípiákat is. Ezek a cigányellenes megnyilvánulások különösen gyakoriak az oktatás, a foglalkoztatás és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés területén. A diszkrimináció elleni küzdelem érdekében a válaszadók hangsúlyozzák a szigorúbb antidiszkriminációs jogszabályok, a meglévő szabályok következetesebb végrehajtása és a toleranciát és a sokszínűséget előmozdító tudatosságnövelő kampányok szükségességét

Életminőség

A válaszadók többsége úgy véli, hogy életkörülményei jobbak vagy ugyanolyanok, mint szüleiké. Életük legjobb aspektusaként gyakran említik a családot/barátokat, a szabadságot és az álmokat, a mentális és fizikai egészséget, a szenvedélyeket és hobbit, valamint a munkahelyi/iskolai sikereket.

Kívánságok, remények és álmok

A válaszadók több olyan prioritást is megemlítenek, amelyek meghatározzák a jövővel kapcsolatos reményeiket. A többség hangsúlyozza a személyes szabadság és az álmok megvalósításának lehetőségének fontosságát, például Bécsben élni vagy más országokba utazni. Az erős családi kötelékek és a szoros barátságok is fontos elemei a teljes életnek. Ezenkívül a válaszadók elkötelezettek a társadalmi igazságosság iránt, és több interjúalany is elmondta, hogy szeretne hozzájárulni a szegénység felszámolásához, a romákkal szembeni diszkrimináció csökkentéséhez és az oktatáshoz való hozzáférés javításához. Hosszú távú céljaikról kérdezve sok válaszadó kifejezte vágyát egy rasszizmusmentes világra, ahol a romákat a társadalom egyenjogú tagjaként ismerik el és tisztelik. Remélik, hogy a roma fiatalok több lehetőséget kapnak, jobb hozzáférésük lesz a minőségi oktatáshoz, és megszűnnek azok a rendszerszintű akadályok, amelyek történelmileg marginalizálták közösségüket.

KIPRÓBÁLT GYAKORLATOK

Empowerment találkozások, oktatás és kreativitás révén: az „Opre Heroes” szövetségi ifjúsági találkozó

Ausztriában jelenleg nincs országos szintű strukturált ifjúsági program a romák és szintik számára. Mindazonáltal vannak jelentős civil társadalmi kezdeményezések, amelyek úttörő lendületet adnak az önérvényesítésnek, a politikai oktatásnak és az emlékezési kultúrának. Kiváló példa erre az osztrák roma és szintik szövetségi ifjúsági találkozó, amely 2016-ban Burgenlandban került megrendezésre „Opre Heroes” címmel, és amelyet a Romano Centro szervezett.

Az ötnapos találkozón bécsi, stájer és burgenlandi roma fiatalok gyűltek össze, hogy olyan témákról beszélgessenek, mint az identitás, a történelem, a cigányellenesség és a politikai részvétel. Az innovatív koncepció a nem formális oktatási megközelítéseket kreatív módszerekkel és pozitív önképpel ötvözte: a résztvevőket arra ösztönözték, hogy saját történeteik hőseinek tekintsék magukat.

A program legfontosabb elemei a következők voltak:

- „Romani gyorskurzus”, amelyben zene, szövegek és dalok segítségével könnyen megközelíthetővé tették a nyelvet
- A cigányellenességről szóló műhelyek, amelyekben olyan kifejezéseket vizsgáltak kritikus szemmel, mint a „romák”, „szintik” és „cigányok”
- Szerepjátékok és életrajzi munka holokauszt-túlélőkkel, például a magyar roma József Forgács
- Kreatív műhelyek a képregényekből és a valós ellenállásból származó „roma szuperhősökről”, amelyek egy kiállításal zárultak
- Gyűlöletbeszéd-elemzés és sztereotípiák vizsgálata zenei videókból, beleértve a „No Hate Speech” kampány részeként végzett médiamunkát

A korlátozott erőforrások és a kis létszámú csoport (13 résztvevő) ellenére a projekt rendkívül hatékony volt: elősegítette az önbizalmat, a kritikus gondolkodást, a kulturális ismereteket és a digitális írástudás fejlődését. A résztvevőket arra ösztönözték, hogy társadalom aktív alakítóiként tekintsék magukat. Az „Opre Heroes” példája annak, hogyan fonódhat össze a politikai nevelés, az önérvényesítés és a kulturális identitás. Azt is megmutatja, mennyire fontos, hogy a roma fiatalokkal való munkát maguk a romák vezessék és alakítsák – részvételi, kreatív és önmeghatározó módon.

Közösségi alapú emlékezési kultúra: az augusztus 2-i megemlékezés

Az önszerveződő emlékezési kultúra fontos példája az augusztus 2-án a bécsi Ceija Stojka téren megrendezett éves megemlékezés. 2015 óta a nemzetiszocializmus alatt meggyilkolt romákat és szintiket „Dikh he na bister” („Nézz és ne felejts”) mottóval emlékeznek meg. A kezdeményezést fiatal romák és szintik indították, és elsősorban a fiatalabb generációt célozza meg. Az eseményen személyes beszédek, zene és szimbolikus cselekmények, például gyertyagyújtás szerepelnek, hogy méltóságteljes teret teremtsenek az emlékezésnek.

Az emlékezési ünnepség nemcsak a roma közösség láthatóságához járult hozzá, hanem politikai hatással is bír: 2023 januárjában az osztrák nemzetgyűlés egyhangúlag elismerte augusztus 2-át a romák és szinti népirtás nemzeti emléknapjának. Az esemény támogatja egy központi emlékmű felállítását is Bécsben, amelynek célja a meggyilkolt roma nők és férfiak emlékének megőrzése, és amelyre 2015 óta van igény. Ez az önszerveződő emlékűnnepség lenyűgözően mutatja be, hogy a fiatal romák és szinti saját kezdeményezésükkel és elkötelezettségükkel hogyan járulnak hozzá történelmük elismeréséhez és közösségük megerősítéséhez.

AJÁNLÁSOK

A felmérés egyik legbiztatóbb eredménye, hogy a válaszadók viszonylag nagy hányada rendelkezik felsőfokú végzettséggel, beleértve az érettségit is. Ez arra utal, hogy sokan elérik az oktatási sikert a roma közösség előtt álló kihívások ellenére. Egy másik figyelemre méltó eredmény, hogy Ausztriában egyes romák nyíltan vállalják identitásukat, ellentétben más országok roma közösségeivel, ahol az egyének gyakran kénytelenek elrejteti származásukat a diszkriminációtól való félelmükben. Ez a nyitottság a roma kultúra és identitás népszerűsítésére irányuló fokozott tudatosságnak és erőfeszítéseknek tulajdonítható. Ugyanakkor vannak még aggályos területek. A roma nyelvet a kihalás veszélye fenyegeti, mivel a válaszadóknak csak kis hányada használja aktívan. Ezenkívül a politikai elidegenedés továbbra is sürgető probléma, mivel sok roma úgy érzi, hogy nincs kapcsolata a politikai folyamatokkal és intézményekkel. Az oktatás és a foglalkoztatás fő akadályai nem elsősorban a készségek hiánya, hanem a tartós diszkrimináció és a roma kultúrával kapcsolatos általános ismeretek hiánya a társadalomban.

Az osztrák felmérés rávilágít a roma közösségben elért előrelépésekre és a továbbra is fennálló kihívásokra. **Míg a magasabb iskolai végzettség és a kulturális tudatosság pozitív fejleménynek tekinthető, a diszkrimináció, a politikai elidegenedés és a romani nyelv használatának hanyatlása továbbra is kritikus pontok, amelyekre figyelmet kell fordítani.** E kihívások **célzott oktatási reformok, közösségi támogatási programok és politikai változások révén** történő kezelése elengedhetetlen egy inkluzívabb és igazságosabb társadalom megteremtéséhez.

A jövőbeli erőfeszítéseknek a következőkre kell összpontosítaniuk:

- **a felsőoktatáshoz való hozzáférés bővítése;**
- **a roma kultúra és történelem integrálása a mainstream oktatásba és a médiába;**
- **a roma egyének és közösségek megerősítése ahhoz, hogy aktív szerepet vállaljanak a politikai és társadalmi életben.**

Ezen intézkedések végrehajtásával Ausztria olyan társadalom megteremtése felé haladhat, amelyben a romák teljes mértékben integrálódnak és egyenlő esélyekkel rendelkeznek a boldoguláshoz.

MAGYARORSZÁG

HELYI KONTEXTUS

A szinti és roma népcsoportok Magyarországon

Magyarországon a szinti kisebbségi csoportokat a nagyobb roma közösség részének tekintik, amely magában foglalja a kalderászt, a lovárit és másokat is.

A magyarországi roma népesség sokszínű, különböző alcsoportokkal, és a magyar társadalomba való különböző mértékű integrációval.

A magyarországi **roma népesség**, amelynek létszáma 876 000 főre becsülhető, azaz a teljes népesség több mint 8%-át **teszi ki, az ország legnagyobb kisebbségi csoportja**. A roma népességet célzó állami politikák már évtizedek óta léteznek, és számos összetett kérdéssel foglalkoznak, mint például a lakhatás, a foglalkoztatás, az oktatás és az egészségügy. A „Magyarország nemzeti társadalmi befogadási stratégiája 2020–2030” (HNSIS) beavatkozási területeit és értékeit az „EU roma stratégiai keret 2020–2030” alapján határozza meg. **A dokumentum a roma közösséget Magyarország leghátrányosabb helyzetű népességének részeként** kezeli. A romák inklúziójára irányuló politika ilyen mindent átfogó megközelítése megakadályozza az elemzőket és a független érdekelt feleket abban, hogy követni tudják annak hatékonyságát, és jelentősen megnehezíti az eredmények nyomon követését és kiértékelését.

A roma közösségek szegénységgel, diszkriminációval és nagyon erős szegregációval küzdenek.

Életkörülmények:

- A romák mintegy 60%-a szegregált vidéki településeken vagy gettókbán él, ahol gyakran nincs vezetékes víz, csatornahálózat vagy megbízható áramellátás.

Oktatás:

- A roma diákok mintegy 45%-a szegregált iskolákba vagy osztályokba jár, amelyek többségében roma gyermekek tanulnak, ami tovább erősíti a rendszerszintű hátrányokat.
- A roma felnőttek közel 4/5-e csak alapfokú oktatást végzett, míg a nem romáknál ez az arány kevesebb mint 20%.
- A korai iskolaelhagyás aránya továbbra is magas: a roma fiatalok több mint 64%-a idő előtt hagyja el az iskolát.
- A roma fiatalok csupán 25%-a fejezi be a középiskolát, míg az általános népesség 75%-a.
- Az óvodai integráció terén némi előrelépés tapasztalható.

Foglalkoztatás:

- A romák foglalkoztatási rátája következetesen 25–30 százalékponttal alacsonyabb, mint a nem romáké.
- Ez különösen a roma nőket érinti, akiknek foglalkoztatási rátája mindössze 35,8%, míg a roma férfiaké 58,9%.
- A roma háztartások több mint 20%-ában nincs egyetlen foglalkoztatott tag sem.
- A foglalkoztatott romák gyakran alacsony képzettséget igénylő állami szektorbeli munkákra vagy ideiglenes szerződésekre vannak korlátozva.

Egészség:

- A roma csecsemők halálozási aránya körülbelül négyszerese a nem romákénak.
- A szegregált településeken a romák várható élettartama becslések szerint 10–15 évvel rövidebb, mint az országos átlag.

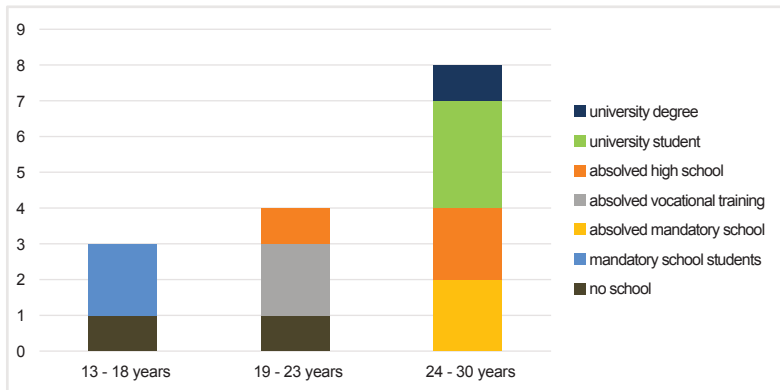
FELMÉRÉSEK EREDMÉNYEI

Az interjúk

Összesen 15 budapesti és környékbeli roma fiatalot interjúvoltunk meg (köztük 9 lányt és 6 fiút):

- 3 (mind férfi) 13 és 18 év közötti,
- 4 (3 fiú és 1 lány) 19 és 23 év között,
- 8 (mindannyian nők) 24 és 30 év közöttiek.

Az oktatási szint, életkor szerint felosztva, a következőképpen alakul:

A 14 (a 15-ből) válaszadó közül 10 nagyvárosban, 3 közepes méretű városban és 1 faluban él. Alapvetően mindenki elégedett a lakóhelyével. A nagy- és közepes méretű városokban élők elégedettek a szolgáltatásokhoz, a barátaikhoz és a lehetőségekhez való hozzáféréssel.

Foglalkozás és elégedettség

A 12 válaszadó közül csak egy volt elégedetlen, függetlenül a foglalkoztatás típusától, ami tükrözi az előző grafikont. Ebből a válaszból arra lehet következtetni, hogy szinte mindenki talált legalább kielégítő munkát, ami tükrözi azt a felfogást, hogy Magyarországon a kérdőív elkészítésekor elegendő volt a munkahelyek kínálata.

Identitás és láthatóság

A válaszadók identitásukat a roma közösség tagjaiként határozzák meg, a családjukon keresztül. Több fiatal is kiemeli, hogy magyar roma etnikumúként azonosítják magukat.

Csak 2 válaszadó beszél roma nyelvet (oláh cigány és lovári). Az identitásérzet nagyon egyéni, valójában egyesek büszkéek rá, míg mások kijelentik, hogy roma etnikumúak, de nem tartoznak a közösséghez, valamint elutasítják a sztereotípiákat és ebben az értelemben bátorítják a közösség többi tagját is.

Iskolai és munkahelyi környezet

A válaszok elemzése azt mutatja, hogy a 15 válaszadó közül 9-nek van a kötelező iskolai végzettségen felüli képesítése, míg 6-nak csak a kötelező iskolai végzettsége van, vagy egyáltalán nincs. Ezért 36% nem rendelkezik képesítéssel, ami háromszorosa a 2024-es országos átlagnak, amely 11,6%.

Ezt a 36%-ot „korai iskolaelhagyóknak” tekintjük: 18–24 éves fiatalok, akik alapfokú vagy annál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, és sem az iskolarendszeren belül, sem azon kívül nem vesznek részt semmilyen oktatásban.

Az iskolai integráció és a korai iskolaelhagyás témájának mélyebb megismerése érdekében konkrétabb kérdéseket is feltettek. A „Véleményed szerint, mi nehezíti a roma gyermekek oktatását?” kérdésre ennek két fő akadálya merült fel:

- bizonyos tanárok és egyes esetekben osztálytársaik részéről tapasztalt diszkrimináció;
- a családok képtelensége arra, hogy gyermekeiket tanulmányaikban támogassák.

A „Véleményed szerint, mi segíthetne a roma gyermekeknek abban, hogy jó oktatásban részesüljenek?” kérdésre adott válaszok négy szempontra összpontosultak:

- a tanárok tudatosságának növelése;
- a tanulók szüleinek támogatása;
- tanulási segítség a fiatalok számára (második esély az oktatásban);
- ösztöndíjak.

Az utolsó ponttal kapcsolatban ki kell emelni, hogy Magyarországon vannak ösztöndíjak roma diákok számára, de csak kiváló tanulmányi eredmények esetén. Ehelyett fontos lenne általános támogatást biztosítani, hogy minden gyermek és fiatal tanulhasson.

Társadalmi, kulturális és politikai részvétel

A válaszokból arra lehet következtetni, hogy hiányoznak a roma fiatalok számára szervezett tanfolyamok, kezdeményezések, valamint olyan egyesületek, civil szervezetek, amelyeknek tagjai lehetnének. Lehetséges, hogy ezek a kezdeményezések és szervezetek valóban nem léteznek, vagy akár ha léteznek is, a fiatal roma célközönség nem ismeri őket.

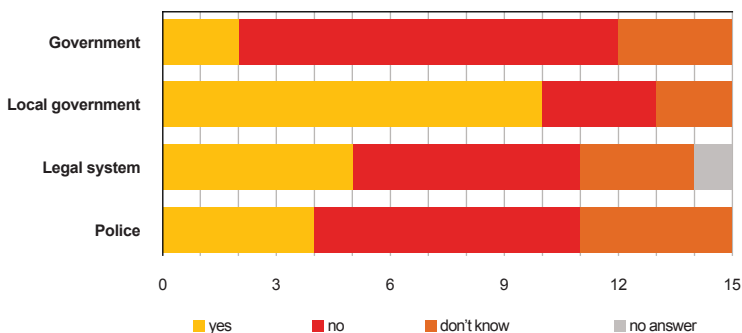
Másrészt minden válaszadó úgy gondolja, hogy a fiatalok számára szervezett kezdeményezések pozitív hatással lennének.

A válaszadók háromnegyede azt állítja, hogy a jövőben sem látja magát közösségi kezdeményezésekben részt venni: ez az adat jelzi, hogy nemcsak a kínálat bővítésén kell dolgozni, hanem a tudatosság, az elkötelezettség és az aktív részvétel növelésén is. Meg kell jegyezni, hogy ez az arány mindenképpen összhangban van a fiatalok részvételének általános csökkenésével. Végül, 80%-uk azt állítja, hogy személyes kapcsolataik az etnikai közösségükön kívül alakulnak ki. Ez az adat többféleképpen értelmezhető, és további vizsgálatot igényel.

Bizalom

A válaszadók kétharmada bízik a helyi önkormányzatokban, és ugyanennyien nem bíznak a nemzeti kormányban. Figyelembe véve a kérdőív kitöltésének időszakát, elmondható, hogy ez a kormányzati hatóságok iránti bizalmatlanság nem feltétlenül kapcsolódik az etnikai identitáshoz. A rendőrség iránti bizalom szintén alacsony.

Az adatok általános érdektelenséget mutatnak a politikai részvétel iránt, annak ellenére, hogy a válaszadók 40%-a állítja, hogy tájékozott.

Diszkrimináció

A roma kisebbség Magyarországon továbbra is erősen érzi a diszkriminációt. Csak egy válaszadó jelentette, hogy soha nem tapasztalt diszkriminációt, míg 5-en állandóan, 9-en pedig néha érezték magukat diszkrimináltnak.

Leginkább verbális támadásokkal vagy nem megfelelő viselkedéssel találkoztak, de 3 esetben fizikai támadásokkal is.

Életminőség

11 válaszadó állította, hogy jobb életkörülményei vannak, mint a szüleinek, négy pedig úgy érzi, hogy ugyanolyan körülmények között él.

Arra a kérdésre, hogy mi a legjobb dolog az életükben, a személyes kapcsolatok és a család mellett, fiataljaink a következőket választották: céljaik elérése, munkájuk és tanulmányaik, pozitív életszemlélet, kreativitás és kíváncsiság, hit, barátok, utazás, zene, a közösség.

Kívánságok, remények és álmok

Megkérdeztük őket arról is, min változtatnának, ha volna varázspálcájuk.

A válaszok összefoglalása:

- jobb és igazságosabb világot szeretnének, diszkrimináció, faji gyűlölet, szegénység és háborúk nélkül;
- segíteni a családjuknak – anyagi értelemben és szemléletváltással egyaránt
- javítani a politikai és gazdasági helyzeten;
- a társadalmi és szociális különbségek megszüntetése, mindenki számára egyenlő esélyek és lehetőségek biztosítása;
- hogy az emberek együttérzőbbek, figyelmesebbek és tiszteletteljesebbek legyenek;
- „megtanulni jól fuvolázni és híressé válni”.

Az egyik résztvevő mélyen elszomorító választ adott: „Nem lennék roma”.

Arra a kérdésre, hogy miben reménykednek, miről álmodnak, a válaszok konkrétabbak és többnyire a következőkre vonatkoznak

- saját ház/lakás;
- jó életszínvonal;
- biztos anyagi háttér, anélkül, hogy aggódniuk kellene a holnap miatt;
- utazás;
- sikeresek, híresek lenni.

BEJÁRATOTT GYAKORLATOK

A **Sure Start Gyermekotthon** egy budapesti (VIII. kerületi) intézmény, amely 2009 óta biztosítja a korai gyermekkorban a veszélyeztetett képességek fejlesztésének, az óvodai részvételnek és az iskolakezdésnek az esélyegyenlőségét, a család és a tágabb környezet aktív részvételével.

Az intézményt 0-3 éves gyermekek és családjaik ingyenesen látogathatják. Szolgáltatásai:

- gyermekek számára kínált tevékenységek, mint például készségfejlesztő tevékenységek vagy finom motorikus készségeket igénylő tevékenységek;
- támogatás és értékelés speciális pedagógusok, egészségügyi dolgozók, pszichológusok, speciális pedagógusok, orvosok, dietetikusok részéről;
- csoportos beszélgetések a szülők számára;
- a szülők számára személyiség- és kompetenciafejlesztő tevékenységek;
- -képzés a szülői készségek, valamint az otthoni és személyes gondozás és higiéniai készségek fejlesztésére;
- a központ mosási, szárítási és takarítási lehetőségeket is biztosíthat;
- támogatás bürokratikus és adminisztratív feladatokban;
- támogatás lakás- és álláskeresésben.

AJÁNLÁSOK

Befektetés óvodapedagógusok és általános iskolai tanárok szociális-érzelmi képzésébe

A diszkrimináció az előítéletekből fakad, amelyek az egész közösségre hatással vannak, beleértve a gyermekek szüleit, a pedagógusokat és az iskola személyzetét.

Példa a roma etnikumú emberekkel folytatott párbeszédből: az iskolában eltűnt egy pár cipő, és a többi gyermek szülei azonnal a roma gyermeket gyanúsították. Az oktatók nem vádolták nyíltan... de nem is avatkoztak be (vagy nem védtek meg). Aztán a cipőket megtalálták (nem lopták el), de senki sem kért bocsánatot a roma gyermektől.

Ez a hozzáállás szakadékot hozott létre a gyermek és a tanár, mint referencia- és védelmi figura között. Olyan bizalmatlanságot keltett, amely soha nem gyógyult be, és a gyermekben azt a hitet erősítette meg, hogy mindig óvatosnak kell lennie, hogy megvédje magát, és ezért esetleg elsőként támadjon.

A tanúvallomások azt mutatják, hogy amikor a pedagógusok a csoportidentitás kialakítására, a szolidaritás elősegítésére és a szülők oktatására koncentrálnak, nincsenek konfliktusok, és a tanulási eredmények jobbak.

Ezért úgy véljük, hogy szükséges befektetni az oktatók vagy tanárok és a személyzet szociális készségeibe, valamint fejleszteni a szociális-érzelmi tanulást és készségeket. Ezt a leendő tanárok alapképzésében, valamint a gyakorlatban az oktatók (és a személyzet) továbbképzésében is meg kell tenni.

A gyermekek és fiatalok oktatásának fokozott támogatása

Magyarországon jól működő Második esély oktatási intézmények működnek, amelyek támogatást nyújtanak a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekeknek. Gyakran a korai segítségnyújtás teszi lehetővé a gyermek számára, hogy leküzdje a kezdeti nehézségeket, és szabályos, eredményes iskolai pályafutást folytasson.

Sajnos azonban nincs elegendő forrás ahhoz, hogy minden erre szoruló számára biztosítani lehessen ezt a szolgáltatást. Pedig az mind rövid, mind hosszú távon nagyon értékes befektetés lenne.

Lakhatási támogatás

A fiatal romák – és nem csak a romák – elsődleges vágya, hogy saját otthonuk legyen. Kiemelik annak fontosságát, hogy szociális lakhatási megoldásokat kínáljanak, hogy a lakosság szélesebb rétegei hozzáférjenek a lakhatáshoz.

Tanulmányi támogatás

Vannak ösztöndíjlehetőségek a roma kisebbséghez tartozó diákok támogatására, de ezek csak a kiemelkedő teljesítményű egyének számára vannak fenntartva. Ehelyett helyénvaló lenne támogatni az „átlagos” diákok iskolai pályafutását is, hogy sikeresen befejezhessék tanulmányaikat és felsőfokú oktatásban részesülhessenek, kihasználva képességeiket, még ha azok nem is „kiválóak”.

OLASZORSZÁG

HELYI KONTEXTUS

Szintik és romák Bolzano tartományban

Bolzano egy körülbelül 100 000 lakosú város, Olaszország legészakibb tartományának, Dél-Tirolnak a székhelye, amely az osztrák Tirol régióval határos. Sok más határvidékhez hasonlóan Bolzano tartomány is történelmileg vándorló kisebbségek otthona volt, akik a múltban kereskedőként, utcai előadóművészként, valamint áruk és szolgáltatások szállítóiaként dolgoztak a letelepedett parasztok számára.

A Taitsch (németek) vagy Estrexaria (osztrákok) néven ismert szinti családok évszázadok óta jelen vannak Tirolban és Dél-Tirolban. A volt Jugoszlávia polgárháborúi (1991–1996) után sok roma család érkezett, főként Macedóniából, és kisebb mértékben Boszniából, Koszovóból és Montenegróból.

Jelenleg körülbelül 1 500 roma és szinti él Bolzano tartományban (a lakosság 0,3%-a). Ez egy összetételében fiatal népesség: becslések szerint a helyi romák és szintik több mint fele 40 év alatti. A roma és szinti népesség körében a fiatalok arányára vonatkozó becslések más európai országokban is hasonlóak, ezért a projekt a fiatalok hangját és véleményét nagyon fontosnak tartja e közösségek jelenének és jövőjének szempontjából, akik társadalmunk tagjai.

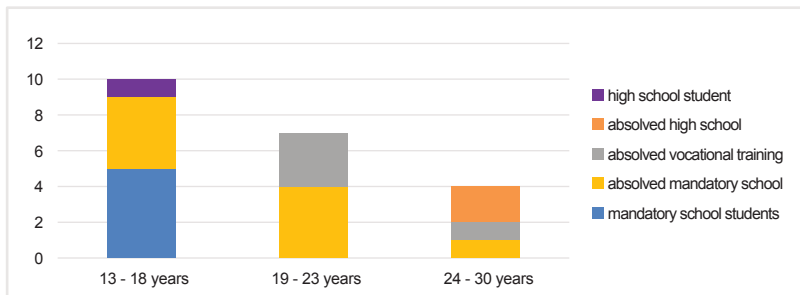
A FELMÉRÉS EREDMÉNYEI

Az interjúk

Összesen 21 bolzanói vagy környékbeli roma és szinti fiatalot interjúváltunk meg (14 lányt és 7 fiút):

- 10 résztvevő (5 nő, 5 férfi) 13 és 18 év közötti,
- 7 résztvevő (6 nő és 1 férfi) 19 és 23 év között,
- 4 résztvevő (3 nő és 1 férfi) 24 és 30 év között.

Az elért iskolai végzettség a következő:

A résztvevők többsége elégedett a lakókörnyezetével. Bolzanót, ahol megszülettek és felnőttek, békés, emberközpontú városnak tartják, és úgy érzik, hogy szabadon kifejezhetik magukat. Az egyik negatívum, amely felmerült, Bolzano magas megélhetési költségei.

Foglalkoztatás és elégedettség

- 10 fiatal (majdnem a felük) a kereskedelmi és szolgáltatási szektorban dolgozik,
- 8-an diákok,
- 2 az interjú idején munkanélküli volt,
- 1 pedig ötgyermekes fiatal anya.

A többség elégedett a jelenlegi helyzetével.

Egy munkanélküli fiatal arról számolt be, hogy elégedett a helyzetével, mert így több szabad ideje van, amit barátaival tölthet.

Egy fiatal nő, bár van állása, szeretne tovább tanulni, ezért nem teljesen elégedett a jelenlegi helyzetével.

Három diák arról számolt be, hogy kényelmetlenül érzi magát az iskolában, nehezen tartja a lépést a tananyaggal, és gyakran tapasztal nyílt vagy belső konfliktusokat.

Identitás és láthatóság

A megkérdezett fiatalok 90%-a beszél romani vagy szinti nyelven, fontosnak tartja annak ismeretét, és nem rejti el identitását a többségi népesség előtt – beleértve a barátokat, osztálytársakat, szomszédokat, munkatársakat.

A résztvevők identitásukat meghatározott értékek és életmód, illetve népüket jellemző különböző hagyományok alapján ismerik fel. Néhány roma elismeri, hogy szüleik származási országától (balkáni országok) függően eltérő kulturális vonásokkal rendelkeznek.

Ugyanakkor jelentős, hogy a résztvevők több mint egyharmada kijelentette, hogy nem érzi magát másnak, mint társai, és nem tartja magát olyan sajátos tulajdonságokkal rendelkezőnek, amelyek egy adott identitást határoznának meg. Ezek a válaszok tükrözik a régiókban élő fiatalok multikulturális jellegét: olyan sokszínűek, egymástól függőek és változékonyak, hogy már nincs szükség arra, hogy identitás, osztály, nem, etnikai hovatartozás vagy más kategóriák alapján határozzák meg magukat.

Iskolai és munkahelyi környezet

Az iskolai vagy munkahelyi környezet elemzésekor a résztvevők több mint egyharmada jelentette, hogy teljes mértékben befogadottnak érzi magát, és semmilyen formában nem tapasztal diszkriminációt:

- 8 fiatal érzi magát tökéletesen befogadottnak;
- 13 nem érzi magát erősen diszkrimináltnak, de nem is teljes mértékben befogadottnak.

Ahhoz, hogy jobban beilleszkedjenek, 6 résztvevő szerint hasznos lehet az egyéni támogatás, az önállóság erősítése vagy a többségi társadalom előítéletének csökkentésére irányuló erőfeszítések. Azok közül azonban, akik csak részben érezték magukat befogadottnak, 40% kijelentette, hogy nincs szükségük támogatásra, vagy nem tudják, hogyan lehetne elérni a teljes befogadást. Kifejezetten az iskolával kapcsolatban minden résztvevő elismerte, hogy találkozott nehézségekkel tanulmányi pályafutása során. Ezeknek a nehézségeknek az okai a következők voltak:

- 5 fiatal az iskolai kudarcot a családi támogatásának hiányával magyarázta;
- 4 úgy véli, hogy a roma/szinti családok más értékrendet követnek, amely nem tartja elsődlegesnek az iskolai eredményeket;
- 4 az iskolát túl nehéznek és gyermekeik igényeinek nem megfelelőnek tartják;
- 2 úgy véli, hogy az iskolák nem rendelkeznek a roma és szinti gyermekekkel való munkához szükséges felszereltséggel;
- 2 azt állította, hogy az iskolai siker személyes döntés és út, amelyre sem az iskola, sem a család nem gyakorol jelentős hatást;
- 4 nem tudott okot megadni.

Az interjúalanyok szerint a roma és szinti gyermekeket az iskolában a következőképpen lehetne támogatni:

- a tanárok nagyobb figyelme és megértése;
- pénzügyi támogatás;
- a szülők gondolkodásmódjának megváltozása;
- nincs szükség támogatásra, mivel a tanulmányi siker személyes döntés.

Konkréten a résztvevők 80%-a úgy véli, hogy a tanároknak és az iskoláknak a következőképpen kellene megváltoztatniuk a roma és szinti diákokhoz való hozzáállásukat:

- az egyéni vagy kiscsoportos oktatás fejlesztése;
- a gyermekek bátorítása;
- toleránsabb hozzáállás;
- figyelmesebb és alaposabb gondoskodás;
- konkrét munkalehetőségeket kell teremteniük;
- együttműködés a családokkal az oktatáshoz való hozzáállásuk megváltoztatása érdekében.

Társadalmi, kulturális és politikai részvétel

A felmérésből kiderült, hogy a bolzanói roma és szinti fiatalok korlátozott ismeretekkel rendelkeznek a demográfiai csoportjukat célzó tevékenységekről, szolgáltatásokról és projektekről. A 21 résztvevő közül 10 állította, hogy ismer konkrét projekteket, főként két, a térségben aktív nonprofit szervezettel kapcsolatban. Ezenkívül a fiatalok kétharmada támogatta az ilyen típusú kezdeményezéseket. Még ha nem is ismernek jelenleg aktív projekteket, úgy vélik, hogy az ilyen kezdeményezések hasznosak lennének oktatási és/vagy szakmai jövőjük szempontjából, az egyéni igényeiket figyelembe vevő

személyre szabott támogatás, valamint a roma és szinti kultúra életben tartása szempontjából.

A fiatalok többsége soha nem vett részt képzéseken, tanfolyamokon vagy tanórán kívüli műhelyeken, és szinte egyikük sem tagja vagy aktív tagja semmilyen egyesületnek (kulturális, sport, politikai).

16 résztvevő jelezte, hogy hajlandó lenne részt venni a helyi közösség számára szervezett tevékenységekben. A legtöbbjük úgy érzi, felkészült a szociális munkára (gyerekekkel, idősekkel, hajléktalanokkal vagy függőségben szenvedőkkel), míg mások környezetvédelmi vagy állattjogi ügyekben szeretnének aktívan részt venni. Egy fiatal nő azt mondta, szívesen dolgozna a szinti emberekkel szembeni előítéletek leküzdésén. Néhány résztvevőnek nem volt konkrét preferenciája, és azt mondta, hogy bármilyen feladatot hajlandó lenne elvégezni, amit rá osztanak.

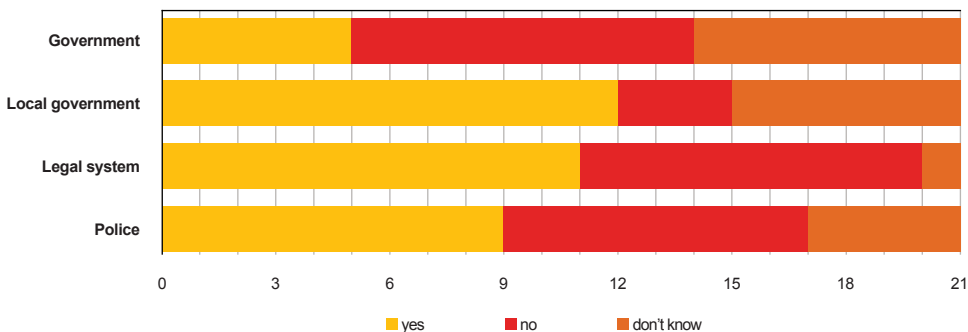
Politikai részvétel nem létezik.

Bizalom az intézményekben

Minden résztvevőnek feltettünk egy rövid és közvetlen kérdést arról, hogy bíznak-e:

- a nemzeti kormányban
- a helyi kormányzatban (tartományi, önkormányzati)
- a törvény
- a rendőrség

A válaszokat az alábbi táblázat foglalja össze:

A 84 válasz (21 a 4 témára) alapján a következő eredményeket kaptuk:

- 44% bízik az intézményekben
- 35% nem bízik az intézményekben¹
- 21% nem tudja

¹ A nemzeti kormány és a törvény iránti magas szintű bizalmatlanság kapcsán az olasz antropológus Leonardo Piasere az 1990-es évek európai tanulmányaira hivatkozik, amelyek „una nuova lettura della storia zingara in termini di resistenza, anche aggressiva, a quella forma di organizzazione politica conosciuta come ‘Stato’, nata nell’Europa moderna (anche in opposizione esplicita agli zingari stessi) ed esportata poi ovunque nel mondo, ma di cui gli zingari si sono sempre disimpegnati. Ai giorni nostri la ‘statizzazione’ totale del pianeta è quasi terminata e gli zingari, dall’interno degli Stati, si trovano a essere fra i pochi che continuano a disconoscere i grandi sistemi sui quali gli Stati sono costruiti” (L. Piasere, Un mondo di mondi, L’ancora, Napoli 1999, p. 52) [„a cigányok történelmének új értelmezése az ellenállás – sőt, az agresszív ellenállás – szempontjából az „állam” néven ismert politikai szerveződési formával szemben, amely a modern Európában alakult ki (a cigányok kifejezett ellenzékévé), majd később az egész világra kiterjedt, de amelytől a cigányok mindig is elhatárolódtak. Ma a bolygó teljes „államosítása” már szinte befejeződött, és a cigányok az államokon belül azon kevesek közé tartoznak, akik továbbra is elutasítják azokat a főbb rendszereket, amelyekre az államok épülnek.”]

Diszkrimináció

A diszkrimináció érzékeny témájának felvetésekor a 21 fiatal közül 12 jelentette, hogy személyesen is tapasztalta már. A legtöbb esetben verbális sértések, sértő megjegyzések vagy ellenséges pillantások és gesztusok voltak a probléma. Kevésbé gyakori, de mégis jelentős volt a fizikai támadások, zaklatás, kirekesztés és szándékos marginalizálás eseteinek száma.

Arra a kérdésre, hogy alkalmaznak-e konkrét magatartásformákat vagy stratégiákat a diszkrimináció elkerülésére, több mint a fele válaszolta, hogy nem tesz semmit. Három résztvevő azt mondta, hogy aktívan részt vesz a romák elleni rasszizmus (cigánygyűlölet) elleni küzdelemben, míg négyen bevallották, hogy nem tudnak vagy nem akarnak reagálni. Egy fiatal nő kijelentette, hogy amikor rasszista támadásokkal szembesül, visszavágással válaszol.

Életminőség

A résztvevők kétharmada állította, hogy életminőségük jobb, mint szüleiké, ami generációs javulást jelez a boldogság és a jólét terén. Egyharmaduk szerint nem történt jelentős változás, és senki sem érezte magát rosszabbul, mint szülei.

Arra a kérdésre, hogy mi a legjobb dolog az életükben, a legtöbb fiatal a családot és a barátokat említette. Mások elégedettségüket fejezték ki a munkájukkal, a sporttal, amelyet űznek, a szabadsággal, amelyet élveznek, az integrációjuk szintjével, vagy egyszerűen csak önmagukkal, mint egyénekkel.

A legfiatalabb, még serdülőkorú résztvevők nem tudtak válaszolni erre a kérdésre.

Kívánságok, remények és álmok

A felmérés utolsó két kérdése a bolzanói roma és szinti fiatalok kívánságait és álmait tárta fel. Megkérdezték őket, kissé spontán módon: *„Ha varázsolhatnál, mit változtatnál meg az életedben?”* A válaszok negyede jobb anyagi körülményekre irányuló vágyat fejezett ki. Egyötöd, nagy érettségről tanúskodva, azt kívánta, bár csak visszamehetne az időben, hogy kijavítsa a múltbeli hibáit. Mások el akartak költözni, másik városba költözni, életmódjukat vagy akár fizikai megjelenésüket is megváltoztatni. Három ember azt mondta, hogy semmit sem változtatna – boldogok azzal, akik és ahogyan élnek.

A legszimbolikusabb válaszokat két tinédzser adta, akik egyszerűen azt választották: *„Mindent”* és *„Az egész világot”*.

A fiatal résztvevők álmai és reményei között szerepel a gazdasági, lakhatási és családi stabilitás is. A legfiatalabbak arról álmodoznak, hogy nagyon gazdagok, fontos emberek vagy nagy sportolók lesznek. Nagy álmaik és reményeik vannak, akárcsak sok más fiatalnak a mai globalizált, összekapcsolt és változékony társadalomban.

BEJÁRATOTT GYAKORLATOK

Kontextusérzékeny megközelítés

A beavatkozások megtervezése vagy végrehajtása előtt elengedhetetlenül fontos, hogy elsőbbséget adjunk a roma és szinti fiatalok családi és kapcsolati kontextusának megértésének. Az intézményi eszközök gyakran szabványosítottak, és nem feltétlenül tükrözik ezeknek a közösségeknek a valós életét. A célzott, bizonyítékokon alapuló beavatkozásnak gondos megfigyelés és mély hallgatás eredményeként kell létrejönnie.

Generációk közötti dinamika

A mediációs erőfeszítéseknek el kell ismerniük és értékelniük kell a generációk közötti dinamika hatását, beleértve a történelmi traumákat, a kulturális átadást és a családi szerepek változásait. A fiatalokat és a szülőket egyaránt bevonó beavatkozások segíthetnek a kulturális értékek és elvárások közötti szakadék áthidalásában, különösen olyan területeken, mint az oktatás és a karriertervezés.

Tudatos elkötelezettség

Az interkulturális mediátorok képzik az első vonalbeli dolgozókat, oktatókat és szociális munkásokat, hogy elkerüljék a konfliktusokra, haragra vagy agresszív viselkedésre adott szimmetrikus válaszokat. Az elkötelezettségnek az empátián, a rezilienciaépítésen és a pedagógián kell alapulnia, felismerve, hogy a marginalizált háttérrel rendelkező fiatalok nem ugyanabból a helyzettől indulnak ki, mint mások.

Közösségi részvétel

A Caritas szolgáltatások célja a közösségi alapú utak megerősítése, amelyek lehetővé teszik a marginalizált személyek számára, hogy a civil társadalomban ne csak kedvezményezettek, hanem közreműködők is legyenek. Az enROMyou projektben részt vevő roma és szinti fiatalok számára olyan részvételi projekteket kell kidolgoznunk, amelyek tükrözik érdekeiket (pl. környezetvédelem, társadalmi igazságosság, állatok jogai) és támogatják identitásuk megerősítését.

AJÁNLÁSOK

Lassú és tiszteletteljes integráció

Kerüljük a siettetett vagy kényszerített integrációs stratégiákat. Ahogyan az etno-pszichológiai és pszichoanalitikus tanulmányok – köztük G. Devereux, S. Ferenczi és D. W. Winnicott fontos hozzájárulásai – kiemelik, az akkulturáció és a környezethez való alkalmazkodás egészséges folyamata elengedhetetlen az egyén és az identitástudat fejlődéséhez. A hatékony befogadás idővel, bizalom és kölcsönös megértés révén épül fel. A türelem kulcsfontosságú, különösen olyan közösségekkel való együttműködés esetén, amelyek történelmileg marginalizálódtak és kirekesztődtek.

Az oktatáson túlmutató mutatók

Bár az iskolai végzettség fontos mutató, nem lehet az integráció vagy a siker egyetlen indikátora. A szociális munkásoknak és a kutatóknak figyelembe kell venniük a kiegészítő kvalitatív mutatókat is, mint például a személyes jólét, a munkahelyi kultúra iránti bizalom, az autonómia és a társadalmi részvétel elégedettsége.

Határokon átnyúló kulturális affinitások

Használja ki a Dél-Tirol és a szomszédos régiók, például Ausztria, valamint a balkáni országok, például Románia és Magyarország közötti kulturális és történelmi kapcsolatokat. A közös kulturális elemek és a párhuzamos kihívások támogatják a határokon átnyúló együttműködési stratégiákat és a társaktól való tanulás lehetőségeit.

Normalizálás a sajátosságok révén

Ahelyett, hogy a romákat és a szintiket alapvetően elkülönültnek vagy „másnak” tekintenénk, olyan keretrendszer kidolgozásán kell dolgozni, amely elismeri sajátosságukat a sokszínűség tágabb normáján belül. A cél az kell legyen, hogy eljussunk oda, ahol őket a sok kulturális csoport egyikének tekintik, és a cigányellenességet különálló, de nem meghatározó akadályként kezelik.

Az „integráció” fogalmának újragondolása

Kérdéseket kell feltennünk a politikai döntéshozóknak és a gyakorlati szakembereknek, hogy megkérdőjelezzük a jelenleg érvényes feltevéseinket:

- Mikor mondhatjuk, hogy egy csoport „normálisan” integrálódott?
- Milyen mérhető eredmények tükrözik a részvétel egyenlőségét, és nem csak a hozzáférést?
- Az inklúzióra vagy az asszimilációra törekszünk? Hogyan különböztetjük meg a kettőt?

ROMÁNIA

HELYI KONTEXTUS

A romániai roma közösség továbbra is jelentős strukturális akadályokkal szembesül mind az oktatás, mind a foglalkoztatás terén, ami hozzájárul a szegénység és a társadalmi kirekesztés tartós körforgásához. Az oktatás terén a roma gyermekek magas lemorzsolódási arányt, gyakori szegregációt alacsonyabb színvonalú iskolákba vagy osztályokba, valamint rendszerszintű diszkriminációt tapasztalnak, ami alacsony középfokú és felsőfokú végzettségi szinthez vezet. A gazdasági nehézségek, a korai családi felelősségek és a negatív társadalmi attitűdök tovább súlyosbítják az oktatásban elszenvedett hátrányt.

A munkaerőpiacon a romák lényegesen magasabb munkanélküliségi rátával élnek, mint az általános népesség. Sokan alacsony fizetésű, bizonytalan és informális szektorokban dolgoznak, és a nem megfelelő végzettség, továbbá a diszkriminatív felvételi gyakorlatok miatt korlátozott hozzáférésük van a formális foglalkoztatási lehetőségekhez.

A nemzeti és európai kezdeményezések, mint például a felsőoktatásban alkalmazott pozitív diszkrimináció, a második esélyt biztosító oktatási programok, az iskolai mediátorok bevetése és a Nemzeti Roma Integrációs Stratégia (2022–2027) célja ezeknek a kihívásoknak a kezelése. Mindazonáltal a végrehajtás hiányosságai és a társadalmi ellenállás gátolják a jelentős előrelépést. A szakképzés és a formális foglalkoztatásba való átmenet javítására irányuló erőfeszítések, többek között a ROMACT programok révén, csak korlátozott sikerrel jártak, mivel sok roma továbbra is marginalizált helyzetben dolgozik az informális gazdaságban. A fenntartható befogadáshoz rendszerszintű reformokra, a diszkriminációellenes intézkedések határozott végrehajtására és célzott beavatkozásokra van szükség, mind az oktatási, mind a munkaerő-piaci egyenlőtlenségek megszüntetése érdekében.

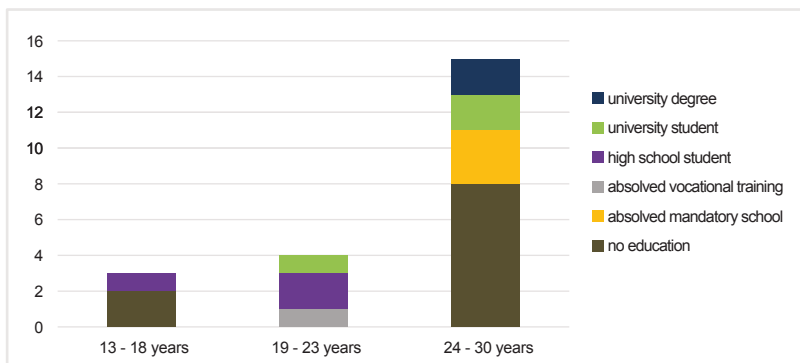
FELMÉRÉSEK EREDMÉNYEI

Az interjúk

A felmérés 22 válaszadót gyűjtött össze 13 és 30 év közötti roma fiatalok körében. A résztvevők többsége nagyvárosokból származott, csak nagyon kevesen voltak közepes méretű városokból vagy falvakból. Az oktatási szint általában alacsony volt: az idősebb válaszadók (24–30 évesek) közel fele jelezte, hogy nem kapott formális oktatást, míg csak kevesen folytattak egyetemi tanulmányokat. A fiatalabb válaszadók (13–23 évesek) nagyobb valószínűséggel jártak középiskolába vagy egyetemre, bár voltak olyanok is, akik nem részesültek formális oktatásban.

A nemek megoszlása szerint a résztvevők többsége férfi volt (13), néhány nő (8) és egy résztvevő, aki másként azonosította önmagát. Az életkörülményekkel való elégedettség változó volt: a nagyvárosokban élő válaszadók többsége elégedett volt, míg a kisebb városokból vagy falvakból származók alacsonyabb elégedettségi szintet jelentettek.

Összességében az adatok a korlátozott iskolázottságot, a városi koncentrációt és az életkörülményekkel kapcsolatos folyamatos kihívásokat emelik ki.

Foglalkozás és elégedettség

A diákokat leszámítva, a jelenleg foglalkoztatott válaszadók körülbelül fele jelenti, hogy elégedett a munkájával. Az elégedettek többsége takarítási vagy képzetlen munkát végez, és értékeli a stabil jövedelmet, illetve azt, hogy eltarthatja a családját.

Ezzel szemben az elégedetlenség inkább a napszámosok és az instabil munkakörben dolgozók körében volt jellemző, akik fő okként az alacsony fizetést és a rossz munkakörülményeket említették.

A diákok, akik nem szerepeltek ebben az összehasonlításban, teljes mértékben elégedettek voltak tanulmányi pályájukkal, kiemelve a személyes fejlődést és a támogató környezetet.

Összességében a tanuló fiatalok általában elégedettek, míg a már foglalkoztatottak között megoszlanak a stabilitást értékelők és a jobb lehetőségeket keresők.

Identitás és láthatóság

A válaszadók többsége a családon és az idősebbeken keresztül örökölt roma identitását határozza meg, utalva a szülőkre, nagyszülőkre és a hagyományos kulturális gyakorlatokra. Egyéb említett kulcsfontosságú elemek közé tartozik a nyelv, a fizikai jellemzők (például a bőrszín és az arc-szerkezet) és az általános kulturális összetartozás érzése. Kisebb számú válaszadó társítja identitását elsősorban a nevéhez, vagy egyszerűen ahhoz, hogy „tudja”, hogy a roma közösséghez tartozik.

A láthatóságot illetően a résztvevők többsége arról számolt be, hogy a környezetükben élők tisztában vannak roma származásukkal. Néhányan azonban kifejezetten nem akarták nyilvánosságra hozni etnikai hovatartozásukat, akár személyes döntésből, akár a megbélyegzés félelméből.

A roma nyelv fontosságát illetően a válaszok polarizáltak voltak. Míg több résztvevő nagyon magasra

értékelték annak fontosságát (4 vagy 5 pontot adott az 5-ös skálán), jelentős számú résztvevő alacsonyra értékelt (1 vagy 2 pont), jelezve, hogy részben elszakadtak örökségük nyelvi aspektusától. Összességében a roma nyelv sokak számára továbbra is fontos jelző, de nem mindenki számára. Az eredmények a roma identitás meghatározásában a család és a kultúra erős alapját tükrözik, amelyhez változatos láthatósági tapasztalatok és a roma nyelv megőrzésének fontosságával kapcsolatos megosztott vélemények társulnak.

Iskolai és munkahelyi környezet

Zu den wichtigsten Herausforderungen im Bildungsbereich, die von den Befragten genannt wurden, gehören:

- Diszkrimináció mind a tanárok, mind a társaik részéről
- Anyagi nehézségek
- Korlátozott családi támogatás
- Gyenge alapkészségek a rossz korai oktatás miatt. Sok fiatal roma arról számolt be, hogy elszigeteltnek vagy megalázottnak érzi magát az iskolában, becsmérlő nevekkal, például „cigánynak” nevezik, vagy más diákokhoz képest keményebb bánásmódban részesül.

A munkahelyi tapasztalatok tükrözik az oktatási rendszerben tapasztaltakat. Azok a válaszadók, akik korán léptek be a munkaerőpiacra, felettébb diszkriminatív magatartásáról és instabil, alacsony fizetésű munkákról számoltak be. A formális oktatásban részesültek számára a munkalehetőségek hiánya jelentős akadállyal számolt.

A szükséges támogatások között szerepel: jobb vezetés az iskolákban és a munkahelyeken, pénzügyi támogatás (ösztöndíjak, taneszközök, közlekedés), roma tanárok és példaképek elérhetősége, inkluzívabb és empatikusabb pedagógusok, valamint a roma diákok számára kidolgozott speciális programok, beleértve a magántanítást, a tanácsadást és a roma kultúra megjelenítését az iskolai tantervekben.

Egy fontos megállapítás az volt, hogy a szülők vagy gondviselők pontosan 50%-a nem hitt az oktatás előnyeiben, ezért a gyermekek/tizenévesek gyakran nem kapják meg a szükséges támogatást (ami elengedhetetlen, tekintettel a többi diák és a tanárok részéről tapasztalható iskolai diszkriminációra). A válaszadók jelentős hányada (41%) elismerte, hogy a szülők nagyon támogatják/támogatták iskolai életüket.

Az oktatás fontosságát illetően a válaszadók többsége nagyon magasra értékelt (4 vagy 5 az 5-ből), bár a rendszerbeli akadályok gyakran megakadályozták a hosszú távú iskolai elkötelezettséget. Arra a kérdésre, hogy mi segíthetne a roma gyermekeknek az oktatásban való sikerességben, a leggyakoribb válaszok a következők voltak: ösztöndíjak, jobb anyagi támogatás, az alapvető szükségletekhez való hozzáférés, roma oktatók jelenléte, inkluzív környezet és kulturális láthatóság az iskolákban.

Nagy hangsúlyt fektettek a kulturális elemekre is. Több válaszadó javasolta a roma történelem, zene és hagyományok felhasználását a közösség megerősítésének eszközeként. Különösen a zene jelent

meg többször összekötő pontként: a válaszadók büszkeséget és identitást társítottak a roma énekesekhez és zenészekhez (olyan neveket említve, mint Alex Velea, Connect-R, Andra és a hagyományos láutärească hatások). A roma történelemmel és a több évszázados diszkriminációval kapcsolatos tudatosságnövelő tevékenységeket elengedhetetlennek tartották a fiatal romák önbizalmának és összetartozás-érzésének növelése szempontjából.

A válaszok rávilágítanak a sürgető szükségletekre és a foglalkoztatási nehézségekre, kezdve a diszkrimináció és a gazdasági egyenlőtlenség kezelésétől a roma kultúra és identitás aktív népszerűsítéséig a többségi társadalomban.

Társadalmi, kulturális és politikai részvétel

A roma fiatalokat célzó szervezett tevékenységekben vagy programokban való részvétel továbbra is alacsony. Noha néhány válaszadó említette, hogy ismeri az Erasmus+, eRomnja, PeBune vagy ifjúsági csereprogramokhoz hasonló kezdeményezéseket, csak kevesen vettek részt közvetlenül ilyen programokban. Van részvétel civil szervezetekben, főként a roma nők jogaira vagy a kiszolgáltatott fiatalokra összpontosító csoportokban, de ez továbbra is elszigetelt jelenség.

A válaszadók többsége úgy véli, hogy az ilyen programok pozitív változásokat hozhatnak azáltal, hogy lehetőségeket teremtenek, ösztönzik a különböző környezetekkel való ismerkedést és javítják a társadalmi elfogadás mértékét, ugyanakkor kiemelik az olyan akadályokat is, mint a finanszírozás hiánya, a rendszerszintű diszkrimináció és az

A barátságok vegyesek a roma és nem roma körökben. A politikai részvétel nagyon alacsony, a válaszadók többsége nem érdekelt az aktív részvételben. Csak néhányan fejezték ki távoli ambícióikat, például hogy helyi polgármesterek szeretnének lenni vagy részt venni az európai politikai életben.

A zene, a történelem és a kulturális identitás gyakran említésre került, mint a közösségi büszkeség erősítésének és a valódi társadalmi integráció előmozdításának fontos csatornája.

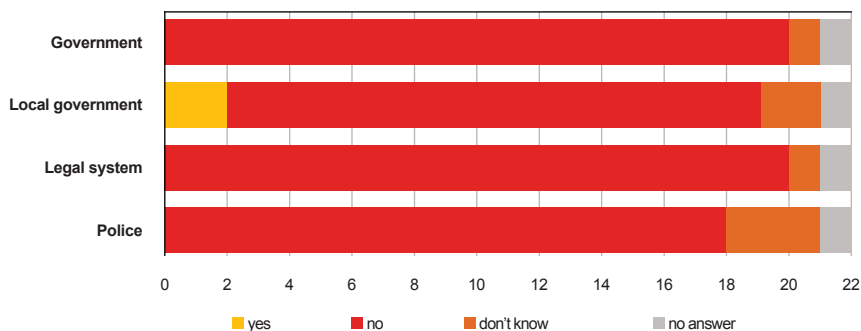
Bizalom

A válaszadók közintézmények iránti általános bizalma rendkívül alacsony.

Szinte minden résztvevő kijelentette, hogy nem bíz a kormányban, a helyi hatóságokban, a jogrendszerben és a rendőrségben. Csak két elszigetelt esetben jelentettek részleges bizalmat a helyi kormányzat iránt, de még ezek sem jártak együtt más intézmények iránti bizalommal.

A válaszok többsége következetes és egyértelmű volt: a bizalmatlanság a közélet minden rétegében elterjedt, az intézményeket távolinak, hatástalanoknak vagy diszkriminatívnak tartják.

Ez a mély bizalmatlanság a roma fiatalok társadalmi és polgári integrációjának egyik fő akadályát jelenti, és rávilágít arra, hogy sürgősen szükség van olyan kezdeményezésekre, amelyek az elszármoltathatóság, az átláthatóság és a valódi befogadás révén helyreállítják a bizalmat.

Diszkrimináció

A válaszadók túlnyomó többsége (77%) arról számolt be, hogy roma származásuk miatt gyakran tapasztalnak diszkriminációt. Ez leggyakrabban a következő formában jelentkezik:

- verbális sértések és sértő megjegyzések;
- nem megfelelő bámulás és gesztusok;
- egyes esetekben fizikai támadások;
- jelentős számú válaszadó számolt be cyberzaklatásról is.

Ezen közvetlen tapasztalatok mellett több résztvevő részletesen beszámolt az iskolában, a munkahelyen vagy hatóságok részéről tapasztalt diszkriminációról, míg mások a társadalmi előítéleteket és a potenciáljuk alábecsülését említették. Néhány válaszadó azt is jelezte, hogy vásárlás közben a vált biztonsági személyzet célpontjává.

Csak két résztvevő jelentette, hogy nem tapasztalt diszkriminációt, egy pedig nem adott választ. Összességében az adatok azt tükrözik, hogy széles körben és rendszerszerűen többféle diszkriminációval szembesülnek az érintettek, és az iskolák, a munkahelyek és a közterek a leggyakrabban említett helyszínek, ahol ilyen események történnek.

Életminőség

A válaszadók többsége (81%) úgy érzi, hogy életkörülményei jobbak, mint szüleié, bár néhányan nem jelentettek javulást, sőt akár romlást tapasztaltak.

A családon kívül az elégedettség fő forrásai: a hit és a vallás, az egészség, a munka vagy az iskola, a személyes szenvedélyek, mint a foci és a zene, valamint egyesek számára a gyermekek. A hit, az egészség és a kis személyes eredmények tűnnek a legerősebb pozitív tényezőeknek.

A haladást főként a személyes egészség, a hit, a szenvedélyek, valamint az oktatáshoz vagy munkához való hozzáférés terén érzik, a tartós nehézségek ellenére.

Kívánságok, remények és álmok

A válaszadók többsége egy jobb jövőről álmodozik, ahol elérhető az oktatás, a méltóság és a stabilitás. Sokan sajnálják, hogy nem volt lehetőségük iskolába járni, és az oktatást alapvető fontosságúnak tartják a szegénységi kórforgás megtöréséhez. Erős téma a jobb, igazságosabb, diszkriminációmentes világ iránti vágy, ahol a roma gyermekek büszkén és tiszteletben nőhetnek fel. Az egészség, a pénzügyi biztonság és a stabil családi élet is gyakori vágyak, amelyek gyakran kapcsolódnak ahhoz a reményhez, hogy gyermekeik boldogok és sikeresek legyenek. Néhány válaszadó említette, hogy el szeretne költözni a városából, vagy akár az országból is, hogy jobb lehetőségeket keressen. Míg néhányan belső küzdelmekről számoltak be fizikai tulajdonságaikkal kapcsolatban, a legerősebb kollektív álm azonban változatlan marad: méltóságteljes, egyenlő élet és valódi esélyek a következő generáció számára.

BEJÁRATOTT GYAKORLATOK

Mind nemzeti, mind helyi szinten vannak olyan kezdeményezések és programok, amelyek a roma fiatalok támogatását célozzák, de ezek gyakran kis léptékűek, széttagoltak és nem közvetlenül az oktatási előrehaladásra összpontosítanak. A nem kormányzati szervezetek és a közösségi csoportok főként az alapvető szükségletek, a befogadás vagy az önérvényesítés területén nyújtanak segítséget, nem pedig a strukturált tanulmányi előrehaladásban.

A nem formális oktatási módszerek – vagyis a formális iskolákon kívüli szervezett tanulási tevékenységek – olyan programok révén nyertek teret, mint az Erasmus+ ifjúsági részvételi tevékenységek. Ezek a módszerek olyan készségekre összpontosítanak, mint az empátia, a kritikus gondolkodás, az interkulturális kommunikáció és az önbizalom. Strukturáltak, de rugalmasak, lehetővé téve a fiatalok számára, hogy műhelymunkák, viták, csoportos gyakorlatok és gyakorlati tapasztalatok révén tanuljanak. Az informális oktatás ezzel szemben a mindennapi élet és a társadalmi interakciók során történő nem szándékos tanulásra utal. Az Erasmus+ projektekben és a helyi műhelymunkákban a nem formális oktatás különösen hatékonynak bizonyult a tizenévesek és a fiatal felnőttek körében. Segít a résztvevőknek leküzdeni a belső diszkriminációt, ellenálló képességet építeni, és javítani a diplomáciai és magabiztos társadalmi interakció képességét. A pozitív identitásfejlődést, a sztereotípiák felismerését és a tiszteletteljes kommunikációt ösztönző tevékenységek elengedhetetlenek a roma fiatalok társadalmi befogadásának elősegítéséhez.

Az egyik ilyen kezdeményezés a kolozsvári „Step Up: Empowering Roma Youth” (Lépj előre: a roma fiatalok felhatalmazása) projekt. Ez az Erasmus+ ifjúsági részvételi projekt nem formális oktatás révén támogatta a 15–25 éves roma fiatalokat. A résztvevők önbizalomról, diszkriminációellenességről és kommunikációról szóló műhelymunkákon vettek részt, kreatív eszközöket, például podcastokat és videós történetmesélést használva. A projekt elősegítette a szociális készségek fejlesztését, növelte a kulturális láthatóságot és ösztönözte a vezetői képességeket, és néhány résztvevő később csatlakozott a helyi ifjúsági tanácsokhoz. A projekt sikere a biztonságos, ifjúságközpontú terekben és a roma példaképek bevonásában gyökerezett.

Bár vannak ígéretes gyakorlatok, ezek továbbra is lokális és korlátozott hatással bírnak. Ezeknek a kezdeményezéseknek a kiterjesztése, különösen azoknak, amelyek ötvözik az érzelmi támogatást, az oktatást és a közösség megerősítését, elengedhetetlen a szélesebb körű, fenntartható hatás eléréséhez.

AJÁNLÁSOK

A helyi felmérés eredményei alapján több sürgős intézkedés ajánlott a romániai roma fiatalok előtt álló rendszerszintű akadályok leküzdésére, különös hangsúlyt fektetve a nem kormányzati szervezetek és a közösségi kezdeményezések szerepére.

Először is, **a nem kormányzati szervezeteknek és a helyi alapszervezeteknek proaktív szerepet kell vállalniuk a diszkrimináció elleni küzdelemben** azáltal, hogy célzott oktatási programokat terveznek és valósítanak meg, nemcsak a roma fiatalok, hanem a tágabb társadalom, beleértve a tanárokat, a köztisztviselőket és a helyi hatóságok képviselőit is. **Műhelyeket, képzéseket és tudatosságnövelő kampányokat kell kidolgozni az inklúzió, az empátia és az interkulturális megértés aktív előmozdítása érdekében.**

Bár az állam szerepe továbbra is elengedhetetlen – különösen a rendszerszintű reformok és az intézményi elszámoltathatóság biztosításában –, a valódi változást **olyan rugalmas, közösségi gyökerekkel rendelkező kezdeményezéseknek** is elő kell mozdítaniuk, **amelyek gyorsan alkalmazkodnak, reagálnak a helyi szükségletekre és bizalmat építenek a roma közösségekkel.** **A nem formális oktatási módszereket, a mentorprogramokat, a fiatalok vezetői képességeinek fejlesztését és az interkulturális cseréket** ki kell bővíteni, felhasználva olyan országok sikeres modelljeit, mint Olaszország, ahol az integrációs erőfeszítések pozitív eredményeket hoztak. **A nemzetközi partnerségek megerősítése és a bevált gyakorlatok megosztása** tovább erősítheti a nem kormányzati szervezeteket abban, hogy rendszerszintű javításokat szorgalmazzanak, miközben közvetlenül támogatják a roma fiatalokat helyi szinten.

Ezzel párhuzamosan **folyamatos érdekérvényesítő munkára** van szükség annak érdekében, hogy az intézmények felelősségre vonhatók legyenek, és hogy ösztönözzék a roma közösségek számára a minőségi oktatáshoz való hozzáférést, az esélyegyenlőséget és a társadalmi befogadás javítására irányuló tart.

ZÁRÓ MEGJEGYZÉS

A „legalacsobbak közül is a legalacsonyabb” közösséggel való munka

Az **enROMyou** egy kis léptékű projekt, amelynek célja az ifjúsági munka területén végzett tevékenységek javaslata volt, kiindulópontként felhasználva néhány roma és szinti származású fiú és lány meghallgatását. A felmérés – amelynek keretében **75, 13 és 30 év közötti fiatal** kérdeztünk meg a négy partnerországból (Ausztria, Magyarország, Olaszország és Románia) – nem állítja, hogy kimerítő vagy reprezentatív lenne az adott országok roma ifjúsági szektorára nézve. A cél az volt, hogy ezeknek a fiataloknak lehetőséget adjunk véleményük kifejtésére, valamint hogy értelmes ajánlásokat fogalmazzanak meg azoknak a tapasztalatai alapján, akik gyakran szembesülnek a marginalizálódással, és egy még mindig erősen stigmatizált kisebbséghez tartoznak.

Ennek következtében az **enROMyou** projekt szándékosan független a négy partnerországban élő romák és szinti népesség számától, valamint az említett kisebbségnek a teljes népességben való arányától. Ez egy együttműködésen alapuló felmérés és képzés volt, amelynek célja hasznos tanácsokat nyújtani a nagyobb ifjúsági csoportokkal, valamint kis csoportokkal vagy egyéni oktatási környezetben dolgozó szociális szakembereknek.

A projekt által nyújtott átfogó kép olyan fiatalokról szól, akik jelenleg jobb társadalmi helyzetben vannak, mint korábban, de még mindig az előítéletek terhét viselik, és keményen küzdenek a teljes elismerésért, az egyenlő jogokért és bánásmódot.

Az általuk hordozott „történelmi teher” továbbra is nehéz, de ezt a fiatalokkal való munkában gyakran alábecsülik.

A szociális munkások, tanárok és oktatók hajlamosak feltételezni, hogy ma, az Európai Unióban, ahol a jólét a lakosság nagy részét érinti, minden fiatal ugyanolyan kiindulási lehetőségekkel és társadalmi lehetőségekkel nő fel. Valójában figyelmen kívül hagyják ezt a „történelmi terhet”: egy generációk közötti és pszichodinamikai tényezőt, amely továbbra is befolyásolja a roma és szinti fiatalok önbecsülését és identitásfejlődését. Az elszigetelt és megvetett társadalmi csoporthoz való tartozás – nemcsak a zárt, paraszti és hagyományos társadalmakban, hanem a modern, nyitottabb és egységebb ipari társadalmakban is – továbbra is hozzájárul a mélyen gyökerező kisebbségi érzéshez. Ahogy Michael Stewart helyesen megjegyzi, annak ellenére, hogy az EU erőteljesen támogatja a befogadást és az egyenlőséget, a roma és szinti közösségeket továbbra is „a legalacsonyabbak közül is a legalacsonyabbaknak” szokták tekinteni²

² M. Stewart, *The time of the Gypsies*, Westview Press, Boulder – Oxford, 1997.

Az interjúkban adott minden partnerországban hasonló válaszok egyértelműen azt mutatják, hogy bár a fiatal válaszadók tudatában vannak annak, hogy jobb körülmények között élnek, mint idősebb családtagjaik, mégis erősen sztereotípiák és diszkrimináció áldozatainak érzik magukat. Az egyrészt még mindig fennálló marginalizálódást (vagy a marginális társadalmi helyzet öröklődését) szegénynek, másrészt pedig harag forrásának tekintik. Mindkét érzélem nehezen kezelhető, és nehéz visszaállítani az egyensúlyt és a nyugalmat, vagyis a valódi pszichológiai stabilitást és társadalmi befogadást.

A romák és szinti emberek által tapasztalt diszkrimináció, üldöztetés, strukturális és történelmi kirekesztés mind olyan traumatikus helyzetek, amelyek visszavezethetők a határokig feszített érzelmi állapotokra. René Roussillon „extrém érzelmeknek” nevezi őket, és traumatikus helyzetekre vezeti vissza őket – mind kontextuálisan, mind tartósakra –, amelyek nagy bizonytalansággal, rettegéssel vagy primitív szorongással járnak. Ezek integrálatlan és feldolgozatlan pszichés élmények, amelyek különösen kényszernek és ismétlésnek vannak kitéve, és belülről kísértik az egyént, súlyosan próbára téve toleranciaképességét. A megvalósított „túlélési stratégiák” szintén rendkívül gyengék, az érzelmi és kapcsolati életből való kivonulással járnak, és gyakran önmarginalizálódáshoz vagy kifejezetten antiszociális viselkedéshez vezetnek. A társadalmi megbélyegzés tartós nyomot hagy az egyén és családja pszichológiai felépítésén; ez egy generációról generációra öröklődő érzés, még akkor is, ha a külső körülmények megváltoztak vagy javultak.

Így válik „választott traumává” – ahogy Vamik Volkan definiálja³ – amely pontosan ugyanahhoz a társadalmi csoporthoz köthető, és generációról generációra öröklődik.

René Kaës az érzelmek, de az ezekhez kapcsolódó fantáziák, a gondolati struktúrák, az életbe való befektetések és azok visszavonása generációk közötti átadásának pszichés folyamatát vizsgálja. Megjegyzi, hogy egy család egy egész sor tudattalan szövetséget jelent, mivel minden egyén egy interszubjektív lánc részese, amelynek tagja, ugyanakkor összekötő láncszem, szolgáló, kedvezményezett és örökös is.

Ezért azoknak a fiataloknak, akik közvetlenül vagy közvetve tapasztaltak meg diszkriminációt, félelmet és „ostromállapotot”, segítségre és különös figyelemre van szükségük, olyan támogatásra, amely megosztja és kíséri fájdalukat, olyan szeretetmegosztásban (Roussillon), amely kivezeti őket a traumából.

Összegzésként, tekintetbe véve a fent említett szempontokat, úgy véljük, hogy ezek a legfontosabb kötelezettségek azok számára, akik a roma és szinti fiatal generációval dolgoznak:

³ V. D. Volkan, *Nagycsoportos pszichológia: Rasszizmus, társadalmi megosztottság, nárcisztikus vezetők és kik vagyunk most*, Egyesült Királyság: Phoenix, 2020.

V. D. Volkan, R. Scholz és M. G. Fromm, *Nem beszélünk a félelemről: Nagycsoportos identitás, társadalmi konfliktusok és kollektív trauma*, Egyesült Királyság: Phoenix, 2023.

- Mindig vegyük figyelembe ezeknek a fiataloknak a többszörös sebezhetőségét: ők nemcsak a serdülőkör törékeny szakaszát élik át, hanem gyakran gyanakvás, kirekesztés, zaklatás és társadalmi alacsonyabb rendűség érzése kíséri őket etnikai származásuk miatt.
- Folyamatosan frissítsük tudásunkat és dolgozzunk interdiszciplináris csapatban, mivel a kiszolgáltatott emberekkel végzett oktatási munka különböző területeken szerzett szakértelmet igényel: szociálpedagógia, pszichológia, antropológia, jog és még sok más.
- Kísérjük és támogassuk a fiatalok által átélt kedvetlenség és zavarodottság pillanatait, annak tudatában, hogy saját érzelmi világunk is néha kihívásokkal szembesülhet. Ezek a pillanatok – amelyek jellemzőek a serdülőkörhöz hasonló „határállapotokra” – gyakran a növekedés és az önfelfedezés iránti vágyat fejezik ki egy olyan környezetben, amelyet történelmileg ellenségesnek tekintenek.
- Tudatosítsuk, hogy európai szinten, valójában ma, a szociális munkások és intézmények erőteljesen ösztönözve vannak a kollektív egyenlőség és jólét előmozdítására (pl. interkulturális oktatás az iskolákban, nyitott ifjúsági egyesületek, kiszolgáltatott csoportok számára kidolgozott projektek, az oktatás és képzés állami támogatása).
- Biztosítsuk a csapatfelügyelethez való hozzáférést, amelyet olyan szakemberek vezetnek, akik képzetek a transzferencia és a kontratranszferencia dinamikájának felismerésére és reflektálására, segítve a gyakorló szakembereket abban, hogy coach és mentorálási szerepükben megalapozottak és támogatottak legyenek.
- Halgassuk figyelemmel és ítélkezés nélkül ezeket a fiatalokat – perspektíváikat, igényeiket és világnézetüket –, miközben céljaik elérése felé irányítjuk, és szükség esetén segítsünk nekik az elvárásaik kiigazításában.
- Kínáljuk fel magunkat „útítársnak”, támogassuk őket, miközben a gyakran kihívásokkal teli szakadékot áthidalják a családi élet és a tágabb társadalmi integráció között.
- Támogassuk a politikai tudatosságot és elkötelezettséget, ösztönözve az aktív állampolgárságot.
- Fektessünk be a következő generációba – a fiatalokba, akik idővel és támogatással kevésbé fogják érezni az alacsonyabb rendűség vagy a harag terhét, és jobban képesek lesznek kiegyensúlyozott stratégiákat kidolgozni a tartozás, a növekedés és a pozitív társadalmi hatások érdekében.
- A történelmi igazságtalanságok kezelése kezdeményezések, tananyagok és megemlékezések révén.
- A többségi társadalom elismerésének és tiszteletének előmozdítása inkluzív részvételi lehetőségek révén.
- Biztonságos tér létrehozása az idősebb és a fiatalabb roma generációk közötti cseréhez.
- A roma és a többségi közösségekből származó példaképek és mentorok bevonása.
- A fiatalokkal és a szociális munkával kapcsolatos tevékenységekbe integráljuk a kulturális érzékenységet és az érzelmek megosztását, mint alapvető kompetenciát.

VIZUÁLIS TÚRA

Ausztria – Burgenland – Eisenstadt

PROJEKTINDÍTÓ TALÁLKOZÓ

2024. július 15–17.

Monday
July 15, 2024

**KICK OF
MEETING
IN EISENSTADT**

Nº: KA210-YOU-4AD4B8BB

enROMyou:
Enhancing Roma
youth work

România – Bukarest – LTTA
2025. február 28. – március 1.

Co-funded by
the European Union

ENROMYOU

enROMyou – Enhancing Roma Youth Work

Dates:	February 27th – March 2nd, 2025
Location:	Fundația Națională pentru Tineret (FNT), Caderea Bastilei 11, Bucharest, Romania
Project Number:	KA210-YOU-4AD4B8BB

FORRÁSOK ÉS MELLÉKLETEK

FORRÁSOK

1. Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (2022) Roma felmérés 2021: Főbb eredmények.

Elérhető: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

(Letöltve: 2025. június 6.).

2. Fundación Secretariado Gitano (n.d.) A FRA új jelentése szerint a romák 80%-a szegénységi kockázatnak van kitéve. Elérhető: https://www.gitanos.org/newsroom/according_to_a_new_fra_report_80_of_roma_live_at_risk_of_poverty/

(Letöltve: 2025. június 6.).

3. Roma Foundation for Europe. Elérhető: <https://romaforeurope.org/>

(Letöltve: 2025. május 2.).

Egyéb források az Európai Unióban élő fiatalokról

Phiren Amenca (2024) A roma fiatalok részvétele a mainstream ifjúsági struktúrákban. Elérhető:

<https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2024/01/Research-Roma-youth-participation-in-mainstream-youth-structures.pdf>

(Letöltve: 2025. július 1.).

European Student Think Tank (2022) Policy Brief: The Situation of Roma Youth: Inequality and Prejudice. Elérhető: <https://esthinktank.com/2022/07/29/policy-brief-the-situation-of-roma-youth-inequality-and-prejudice/>

(Letöltve: 2024. november 25.).

Ohana, Y. és Bulat, M. (2016) Az Európa Tanács roma fiatalok cselekvési tervének értékelése: Zárójelentés. Strasbourg: Ifjúsági Osztály, Európa Tanács.

Elérhető: <https://rm.coe.int/16805a9ad7>

(Letöltve: 2025.05.01.).

MELLÉKLETEK

A felmérés teljes verziója az alábbi linkeken érhető el:

(Angol nyelvű változat)

https://www.vhs-roma.eu/downloads/enROMyou_survey_en.pdf

JEGYZETEK

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ Project N. KA210-YOU-4AD4B8BB